

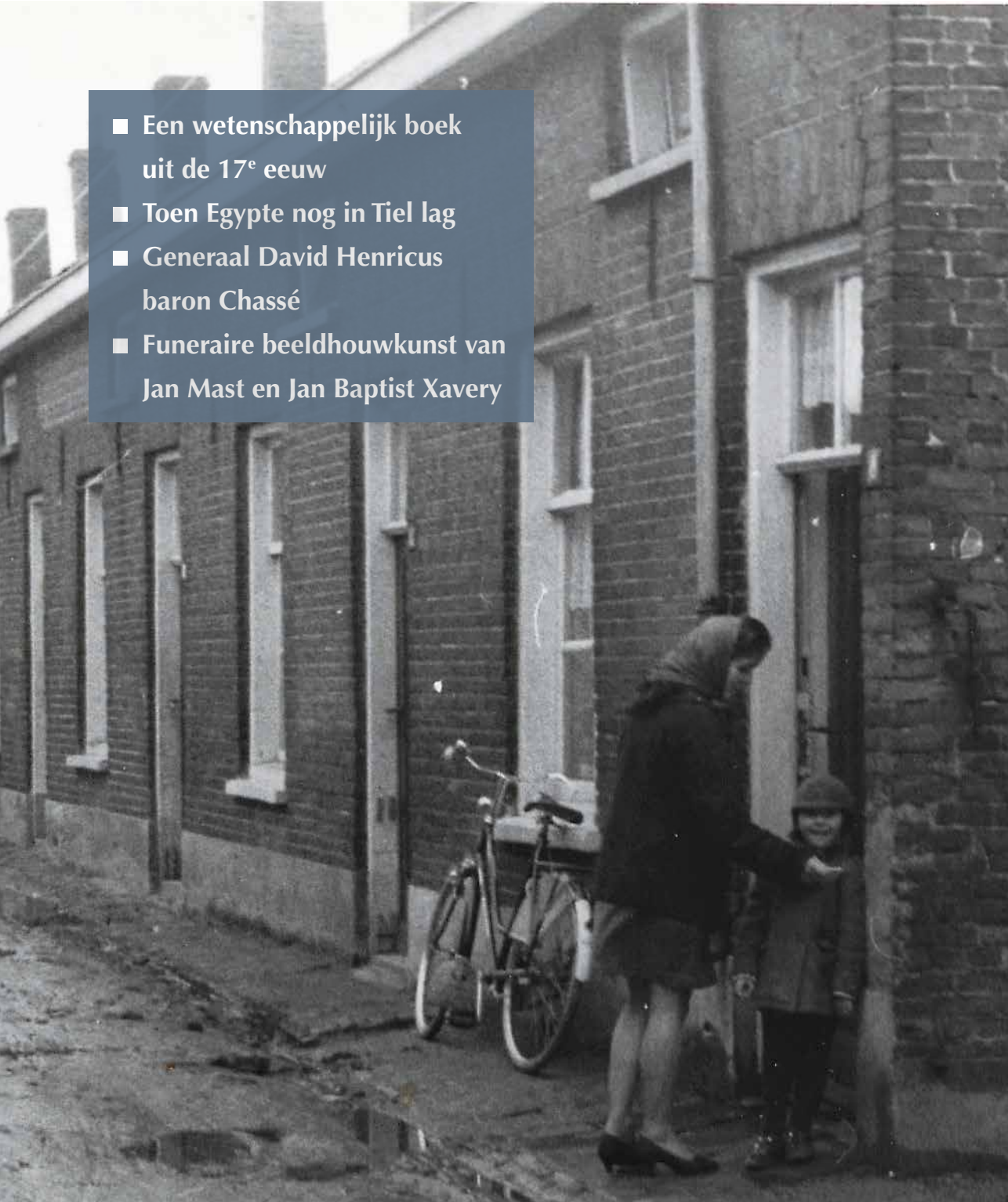

Uitgave Oudheidkamer Tiel en Omstreken

De Nieuwe **Kroniek**

tiende jaargang, nummer 2, augustus 2019

- Een wetenschappelijk boek uit de 17e eeuw
- Toen Egypte nog in Tiel lag
- Generaal David Henricus baron Chassé
- Funeraire beeldhouwkunst van Jan Mast en Jan Baptist Xavery

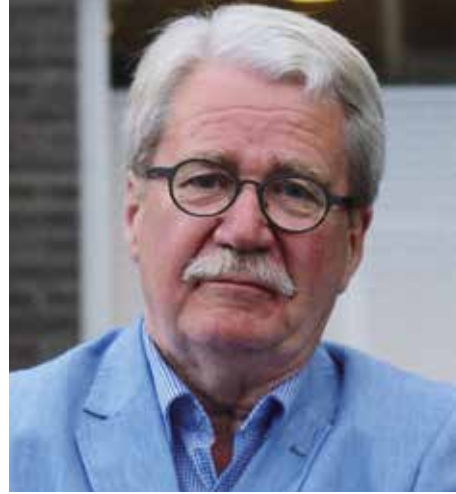

Inhoudsopgave

■ Voorwoord	3
■ Een wetenschappelijk boek uit de 17 ^e eeuw	4
■ Open Monumentendag 2019	7
■ Toen Egypte nog in Tiel lag	8
■ Generaal David Henricus baron Chassé	16
■ Patricq Heleen Joann Kroon (1862-1941)	28
■ Driemaal prijs!	33
■ Funeraire beeldhouwkunst van Jan Mast en Jan Baptist Xavery	34
■ Boekbesprekingen	42
■ Regionaal Archief Rivierenland	44
■ Flipje en Streekmuseum Tiel	45
■ Vereniging Oudheidkamer	47

■ Redactioneel ■ Cultuur historisch nieuws ■ Uit de vlooiënklap ■ Flipje en Streekmuseum Tiel
■ Nieuws van het Regionaal Archief Rivierenland ■ Boekbesprekingen ■ Necrologie ■ Extra nieuws

Voorwoord

“Dat doe je niet!” zei mijn moeder altijd als ik weer als tienjarige de ongeschreven mores van de vijftiger jaren had overtreden. Een uitgebreide verklaring werd meestal niet gegeven. “Dat hoort niet” was altijd voldoende en je probeerde het niet meer te doen.

Eenzelfde gevoel kreeg ik toen ik onlangs het voorstel aan de gemeenteraad las om het dienstverband met de beiaardier m.i.v. 2021 te beëindigen. *Sommige dingen doet men niet!* Daar valt het beëindigen van het dienstverband met de beiaardier ook onder. Hij is de man die ons carillon bespeelt. Het carillon is geschonken in 1964/1965 door tientallen personen, organisaties, bedrijven en instellingen aan de gemeente Tiel en maakte de restauratie van de zwaar beschadigde Sint Maartenskerk compleet. Het carillon was de kroon op de wederopbouw van Tiel na de Tweede Wereldoorlog. *(Wist u overigens dat de oudste klok ‘de Salvator’ uit 1552 dateert?)*

Juist in het licht van het gemeentelijk Erfgoedplan 2019-2023 is het een raadsel dat het college met dit voorstel komt. Is wat ik hierin lees onzin of slechts ‘voor de Bühne’?

Ik citeer: “Tiel is Viel. Ons verleden, onze verhalen, geven Tiel die unieke identiteit. Ons erfgoed maakt een aantrekkelijke omgeving, voor inwoners, ondernemers en bezoekers. Een omgeving waar we heel trots op moeten zijn”.

Als ik het voorstel van het college om het dienstverband met de beiaardier te beëindigen goed lees dan ‘wint’ men € 20.000 op een totaal van gemeentelijke uitgaven van ruim € 120.000.000, maar de Tielse gemeenschap lijdt een groter verlies: een monument van ruim 500 jaar wordt het zwijgen opgelegd en een stuk ‘unieke identiteit’ gaat verloren!

Als u dit leest, is het ‘beiaarddrama’ – hopelijk – positief geëindigd. Tenminste, daar ga ik op dit moment vanuit en dat is dan mede te danken aan de inspanningen van uw vereniging.

Ruim 1754 leden en andere Tielenaars hebben zich aangesloten bij uw protest tegen dit onzalige voornemen!

Martin J. van der Mark,
Voorzitter.

Een wetenschappelijk boek uit de 17^e eeuw

Emile Smit

Tiel kent sinds 1960 een Janus Erasmusstraat. Ter toelichting staat op het straatnaambord “rector gymnasium 1632-1642”. Dat klopt niet werkelijk: de man was rector van de stedelijke Latijnse School van 1632 tot 1641. Dat hij in tegenstelling tot veel van zijn collega’s echt een straatnaam waard is, heb ik in het vijfde deel van het Biografisch Woordenboek van Tiel al laten zien. Nu ben ik er in geslaagd een exemplaar van zijn nagelaten werk te bemachtigen en dat is werkelijk heel bijzonder, als men zich realiseert, dat dat sinds 1691 niet meer is herdrukt.

Janus Erasmus (1604-1658)

Janus Erasmus werd geboren in Tiel in 1604. Hij bezocht daar de Hieronymusschool en studeerde vervolgens theologie in Leiden. Al heel jong ontdekte het stadsbestuur van Tiel zijn kwaliteiten en al op 28-jarige leeftijd werd hij uitgenodigd om rector te worden van de stedelijke Latijnse School. Hij kreeg daarbij een woning achter de kloosterpoort in de Sint-Agnietenstraat. Op 7 maart 1634 trouwde hij in Tiel met de uit Utrecht afkomstige Margaretha Louwen. Na negen jaar Tiel werd hij vervolgens rector van de

Illustere School in Harderwijk, een school van aanzien die in 1648 werd verheven tot universiteit. Erasmus was er toen al weg, want hij werd in 1644 conrector aan de Latijnse School in Alkmaar. Daar verdiende hij meer (Fl. 500 per jaar) en kreeg hij weer een vrije woning. In mei 1658 overleed Erasmus in Alkmaar.

De Tielse Latijnse School

De Latijnse School in Tiel was een van de oudste in Nederland. Vermoedelijk bestond hij al in de tiende eeuw. In 1088 wordt een school genoemd die verbonden was aan het Kapittel van Sint-Walburg. Met de bezittingen van dat kapittel werd de school in 1328 verkocht aan de Duitse Orde. De stad nam de Latijnse School in 1562 over van de Duitse Orde. Direct daarna werd naast de Sint-Maartenskerk een nieuw schoolgebouw gezet, dat in 1564 gereed kwam. In dat gebouw moet Erasmus zijn lessen hebben gegeven. De Tielse Latijnse School had eind zestiende eeuw een flinke inzinking gehad en er werd meer in het Nederlands dan in het Latijn gedoceerd. Daaraan kwam een einde in de jaren 1628-1633. De onderwijsvormen werden gesplitst en er kwam een aparte Nederduitse School. De aanstelling van Erasmus moest de

De titelpagina van de derde druk uit 1691.
(Collectie: E. Smit, Tiel)

kwaliteit van de school zodanig verhogen, dat de leerlingen na hun school toelating tot een universiteit konden krijgen.

Illustere Athenaea

De ontwikkeling van het onderwijs in Tiel stond bepaald niet op zichzelf. In meerdere steden in Nederland kwam rond 1630 een beweging op gang om de lokale scholen zodanig niveau te geven, dat ze een academische basisopleiding konden verzorgen. Dan kregen ze de status van Illuster Athenaeum of Illustere School. Deventer bereikte dit niveau in 1630, Amsterdam in 1632 en Utrecht in 1634. In de laatstgenoemde stad werd de school in 1636 zelfs tot universiteit verheven. Zoals we zullen zien, bereikte Tiel de status van Illuster Athenaeum in 1635.

Het werk van Erasmus

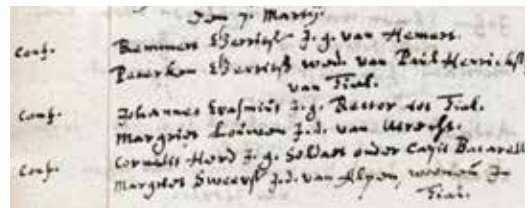
De geleerde Janus Erasmus schreef gedurende zijn leven meerdere boeken. Zijn totale werk werd na zijn dood uitgegeven als

‘Opera Posthuma’. Dat boek beleefde drie drukken: in 1663/65, 1678 en 1691. De derde druk is het exemplaar, dat nu in Tiel aanwezig is. Het bevat de teksten van Erasmus, vaak artikelen aan de hand van citaten van klassieke schrijvers en altijd in het Latijn geschreven. Gelukkig heeft de uitgever er al in de zeventiende eeuw een Nederlandse vertaling bij gezet.

Aan het einde van het boek, dat 896 pagina's telt, maar in octavo (7x13 cm) is gedrukt, zijn enkele redevoeringen van Erasmus bijgevoegd. Voor Tiel is belangrijk de rede die hij hield op 2 januari 1635 bij de opening van de bibliotheek van de Latijnse School. Helaas is deze tekst niet vertaald, maar het is vooral een lofrede op zijn gehoor en het geheel begint dan ook met de letters SPQT (Senaat en volk van Tiel).

De toespraak van Erasmus uit 1635

De spreker vergelijkt de geweldige werken van zijn toehoorders met grote werken uit de Oudheid zoals die van Hercules. Het is volgens zijn zeggen gelukkig en gunstig, dat door de gunst van de Tielse magistraat een dergelijk gasthuis voor de muzen wordt geopend. Het betreft een waarlijk prachtige bibliotheek en deze zal leiden tot het brengen van kennis en geest.

Huwelijksaantekening van Janus Erasmus uit 1634.
(Foto: Regionaal Archief Rivierland)

Niet al te bescheiden wordt de Tielse bibliotheek vergeleken met die van Alexandrië, de beroemdste uit de klassieke Oudheid. “Waar elders vindt men zo’n bibliotheek?”, roept hij zijn toehoorders toe. Hij refereert aan de stichtingen van de illustere scholen in Deventer, Amsterdam en Utrecht en meldt er trots op te zijn een Bataaf te zijn. De stad Tiel zal tot een hoge graad stijgen. Zij verdient dat ook, centraal gelegen als ze is aan de Waal, de edelste rivier van de Nederlanden, tussen Rijn en Maas.

Erasmus vleit zijn gehoor als zijnde ware Maecenassen. Pas daarna richt hij zich tot de aanwezige studenten. Zij moeten de middelen gebruiken. “Wilt niet, gelijk luie boeren doen, rijpe vruchten uit traagheid wegwerpen of drinken en weglopen als de honden in Egypte.”

Het resultaat

Hoe de Latijnse School in de zes jaar er na onder Erasmus heeft gefunctioneerd is niet bekend. Bijna twintig jaar na de vorming

van de geweldige bibliotheek kreeg de school in 1654 in de persoon van Johannes van Aelhuijsen een rector met de statuur van Erasmus. Hij leidde in de jaren 1654-1685 liefst 146 jonge lieden op voor toelating tot de academie. In de achttiende eeuw ging de school echter sterk achteruit.

In 1879 werd de Tielse Latijnse School omgezet in een progymnasium en in 1888 in het Stedelijk Gymnasium. Binnen RSG Lingecollege bestaat dat gymnasium nog altijd. Er zijn ook nog steeds mooie oude boeken aanwezig. Helaas niet meer uit de tijd van Erasmus. De oudste foliant van het Lingecollege dateert uit 1697 en dat is toch ook niet mis.

Geraadpleegde literatuur

- H. van Heiningen, Erasmus aan de wieg van het Tielse gymnasium. In: De Gelderlander, 30 januari 2006.
 E.J.Th.A.M.A. Smit en H.J. Kers, Van d’Oude School tot Lingecollege. Tiel, 1995.
 Emile Smit, Janus Erasmus. In: Biografisch Woordenboek van Tiel, deel 5 (2009), pag. 34-36.

De Latijnse School bij de Sint-Maartenskerk in 1654. (Detail uit de stadskaart van Nicolaas van Geelkerken)

Titel van de op 2 januari 1635 uitgesproken toespraak. (Collectie: E. Smit, Tiel)

Open Monumentendag 2019

‘Plekken van plezier’

Marjon de Lange

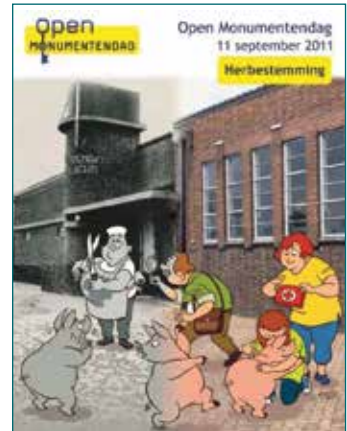
Sinds vorig jaar weer terug, de Tielse Open Monumentendag. Jaren weggeweest, op eens in de herkansing omdat het Fruitcorso en Appelpop verdeeld werden over twee weekenden. De Open Monumentendag wordt namelijk landelijk vastgesteld en helaas voor Tiel was dat altijd in het weekend van onze jaarlijkse twee grootste evenementen. Hierdoor was er eigenlijk geen plaats én geen belangstelling voor onze historie, hoe talrijk en fraai dan ook.

De Oudheidkamer nam in 2018 het initiatief en wist enkele andere vrijwilligersorganisaties er enthousiast voor te maken, zoals Waardevol Tiel, stichting Stadsherstel en Ter Navolging (van de monumentale begraafplaats aan de Lingedijk). Zondag 9 september 2018 was een groot succes. De Landelijke Open Monumentendag viel op de zondag na Appelpop. Tiel trok vele bezoekers. Ze bekeken de fruitmozaïeken

aan de stadsgracht in combinatie met open monumenten, allen gemarkeerd met een opvallende beach-flag. Vrijwilligers beheerden de monumenten en hielden de aantallen bij op lijsten. In totaal telden zij ruim 2500 bezoeken. Een compliment waard!

En dat kreeg de organisatie ook! Zowel van de Gemeente Tiel als van de landelijke organisatie maar ook intern, tijdens de na-zit bleek dat vele vrijwilligers met een zeer goed gevoel genoten van hun hapje en drankje en informeel werd besproken dat er zeker een vervolg zou komen.

Zoals in 2019, op 15 september a.s. (ons Fruitcorso is een week later). De initiatiefgroep is in ongeveer dezelfde samenstelling weer bijeengekomen. Gemeente Tiel doet weer mee en sponsoren zijn (weer) bereid. De jaarlijkse veiling van de eerste Kermiskoek van de nieuwe oogst is inmiddels onderdeel van de Tielse Open Monumentendag

geworden en Waalschokker Neeltje Jantje doet ook mee. Het landelijk thema van dit leuke evenement is dit jaar: ‘Plekken van Plezier’, die blijken er gelukkig genoeg te vinden in Tiel. Hoewel sommige plekken wel opgeluisterd moeten worden om aan het thema te voldoen maar dat is gelukkig geen probleem met bijvoorbeeld een koor als Schola Cantorum die met Gregoriaanse muziek de monumentale begraafplaatsen in Tiel op zal luisteren...

Graag tot 15 september!

Toen Egypte nog in Tiel lag

Peter Schipper

Als je vraagt waar iemand woont, komt al snel daarna de vervolgvraag: uit welke wijk of buurt kom je dan vandaan? Met wijken duiden we grotere delen van een dorp of stad aan, bijvoorbeeld Tiel-West, Hertogenwijk, de Hennepe en Passewaay. Daarbinnen bestaan er fijnere verdelingen in de vorm van buurten. De namen verwijzen naar oude toponiemen, vroegere eigenaren van een stuk grond, personen met bepaalde kwaliteiten of specifieke namen uit het rijk der bomen en dieren. Denk aan Het Ooy, Kloosterbuurt, Verzetsstrijdersbuurt en Bomenbuurt. In dit artikel gaan we op zoek naar enkele verdwenen Tielse buurten.

Heidens en Egyptens

“Ik ben een echte Tielse, maar ben geboren in Egypte. Dit grapje maakte mijn vader altijd”, vertelt Rijntje van Buren-Hevel.¹ Weinig Tielenaren zullen dit nu nog begrijpen, dus zullen we in de geschiedenis het antwoord moeten vinden.

In het kohier van het put-, pomp- en laantaarngeld uit 1835 zijn de namen van de belastingschuldigen genoteerd met daarbij aangetekend voor welk bezit aan huizen dit onderhoudsgeld betaald moest worden.² Bij R. van Riemsdijk staat vermeld dat hij zijn beurs moest trekken voor drie ‘woningen in Egypte’. Dit buurtje lag aan een straatje dat de verbinding vormde tussen het St. Walburgkerkpad en de Kromme Elleboog, dus achter de katholieke kerk. De naam verwijst naar ‘heidens’ of ‘Egyptens’, rondtrekkend volk dat gewelddadige diefstallen pleegde en dat stadsbesturen liever kwijt dan rijk waren.³ Verder komt het woord voor in het gezegde: “hij of zij heeft Egyptenaren”, dat wil zeggen luizen.⁴ Het moet derhalve een verzameling armoedige huisjes zijn geweest, waar dikwijls kinderrijke gezinnen

¹ Mededeling van Rijntje van Buren-Hevel aan de auteur in 2016. Zij was toen 96 jaar oud.

² *Regionaal Archief Rivierenland (RAR): toegang 0006, nr. 964.*

³ *1725 is een jaar waarin veel jacht wordt gemaakt op 'heidens' in het westelijk rivierengebied. Op 22 oktober dat jaar worden er vier in Tiel opgehangen. Zie: T.J.M. Borm, Quaad Geselschap; de laatste heidenen in de Betuwe. In: E.J.Th.A.M.A. Smit (eindred.), Lustrumboek Vereniging Oudheidkamer voor Tiel en Omstreken, 2006, p. 55-70.*

⁴ *Zie: RAR toegang 0100: archief Cambier van Nooten, nr. 50-53: klappers op straatnamen.*

Het laatste huisje van de buurt Egypte, bewoond door Mieke Wouterse; gesloopt in 1964. (Foto: Flipje en Streekmuseum Tiel)

Plattegrond waarop de Hofstraat is aangegeven. Circa 1960.

onderdak moesten vinden.⁵ Veel woningen van Egypte verdwenen bij de bouw van het Andreas Gasthuis in 1900. Het allerlaatste huisje echter pas in 1964.

Vlakbij ligt de Kromme Elleboog, een straat die onderwerp van discussie was in de raadsvergadering van december 1938. De heer W.H. van Rosmalen had samen met vierentwintig anderen gevraagd de naam te veranderen in Prins Bernhardstraat. De reden was dat de Kromme Elleboog geassocieerd werd met 'iets minder gunstigs', ja zelfs "de Tielaar weet dat daar vroeger hebben gewoond mensen die op de laagste sport van de maatschappelijke ladder stonden."⁶ Raadslid Tolhuis stelde voor er Binnensingelstraat van te maken, maar het College van Burgemeester en Wethouders wilde de oude naam handhaven. Met zeven tegen zes

stemmen werd dit laatste voorstel nipt aangenomen en zo komt het dat we de Kromme Elleboog nog steeds als naam in het Tielse stratenplan terugvinden.

De Bolabuurt

Tot 1975 liep er vanaf de Nieuwe Weg een doodlopend straatje dat de naam Hofstraat droeg. Dat was althans de officiële aanduiding, maar de Tielaar kende het als de 'Bolabuurt'. Naamgever was Thomas ('Tom') Gennissen, geboren in 1876 en handelsreiziger op kermis en jaarmarkten voor de bandenfirma Vredestein.⁷ Om aandacht te trekken droeg hij op zijn buik een zogenaamde tombola, een trommel waaruit men lootjes voor prijsjes kon trekken en zo kende iedereen hem als Tom Bola. In 1920 verhuisde hij met zijn echtgenote Johanna van der

⁵ De vader van Rijntje van Buren-Hevel kwam uit een gezin met 19 kinderen; zie ook noot 1.

⁶ *Tielsche Courant* 16 december 1938.

⁷ Zoals vermeld door Huub van Heiningen in zijn artikel 'Bolabuurt' voor 'De Tielaar', 1 oktober 2015.

Huisnr.	Naam en beroep in 1938	Naam en beroep in 1949
2	Wed. J. van Bekkum <i>zonder beroep</i>	Wed. J. van Bekkum
4	J. Baas <i>Arbeider</i>	Wed. J. Baas
6	T. van Ingen <i>Koopman</i>	T. van Ingen
8	J. van Stuivenberg <i>Los werkman</i>	W.J.M. Jacobs <i>Zonder beroep</i>
10	Ph. Verhoeven <i>Arbeider</i>	Ph. Verhoeven
12	G. Marcus <i>Arbeider</i>	W. Reuser <i>Lompensorteerder</i>
14	H. van Rosmalen <i>Zonder beroep</i>	J. Vermazen <i>Expeditie knecht</i>
16	P. van Tuil <i>Straatmuzikant</i>	W. van der Lee
1	Mej. M. van Oort <i>Zonder beroep</i>	C.A. van Toorn <i>Vrachtrijder</i>
3	D. Fobbe <i>Schoenmaker</i>	D. de Ruiters <i>Stoffeerder</i>
5	Wed. Donkervoort <i>Zonder beroep</i>	J. Reuser <i>Arbeider</i>
7	P. van Os <i>Metaalbewerker</i>	P. van Os
9	G. Budding <i>Opperman</i>	C. Huisman <i>Arbeider</i>

Namen en beroepen van bewoners van de Hofstraat, zoals vermeld in de adresboeken van 1938 en 1949.

Zalm naar de Hofstraat, waar het de gewoonte was nieuwe buurtgenoten met drank en muziek welkom te heten. Naar deze kleurrijke figuur heette de Hofstraat in de volksmond de Bolabuurt.

Oude adresboeken laten ons kennismaken met de bewoners en hun beroepen in deze volksbuurt.⁸ Ernst van Toorn weet enkele

figuren meer kleur te geven.⁹ Sommigen kregen bijnamen, zoals Teunis van Ingen die men 'Teunis gelul' noemde. De scheldnaam van Peter van Os luidde 'de Ottepier'. Flip Verhoeven, die werkte bij de fabriek van Verdugt aan de Papesteeg, stond bekend als 'de gekke Flip'. Hij was een simpele man die altijd losse centen in zijn loonzakje

⁸ Adresboeken 1938 en 1949 in de collectie van het Flipje en Streekmuseum Tiel.

⁹ Door hem desgevraagd medegedeeld aan de auteur.

Tom 'Bola' als bandenman verkleed.
(Foto: particulier bezit)

wilde, want dan leek het meer. Wim Reuser was met een jonge griet getrouwd. Kleurrijk was ook Dien Huisman, die als bijnaam 'Mien de borstel' had, omdat mannen bij haar een open deur vonden. Ton S. vertelde mij dat hij als zestienjarige medewerker van de PGEM met een oudere collega op werkbezoek moest bij De Borstel.¹⁰ Zij ontving hen in een grofmazig vest waar de tepels

¹⁰ Naam bekend bij de auteur, maar om privacy redenen met initiaal opgevoerd.

De Hofstraat in 1965.
(Foto: Jan van Doesburg)

doorheen staken, hetgeen een onwisbare indruk bij beide mannen achterliet. Oud-bewoner Ad Spee vult over zijn oude buurt nog aan: "Het was een aparte buurt. De mensen konden ruzie maken, maar 's avonds werd de vrede met een paar kratten bier gesloten. Als bij iemand het gas was afgesloten – ze haalden dan de slang weg – maakten we de zaak weer goed met behulp van een stuk fietsbinnenband. Het waren slechte huisjes. Het dak kon je zo optillen en als het regende moest je de bank van de

Feest in de Hofstraat tijdens Koninginnedag 1945.
(Foto: RAR)

muur zetten. Als bijverdienste maakten de vrouwen in de jaren vijftig en zestig wortelschoon, die werden aangevoerd van de Veluco, de conservenfabriek uit Geldermalsen. Later werden ze dan weer opgehaald. Dat schoonmaken ging gewoon op straat¹¹. Een bonte mengeling dus van enerzijds gezelligheid en solidariteit maar anderzijds ook onenigheden, soms tot bloedens toe. Dat was het geval in april 1934 toen het enige dagen onrustig was in de Hofstraat. De verslaggever van de *Tielsche Courant* bericht: "Het liep uit op onderlinge vechtpartijen, waarbij bezemstelen en steenen gebruikt werden. Tegen de bedrivers ervan werd wegens mishandeling procesverbaal opgemaakt. De projectielen zijn in beslag genomen en de gemeentelijke geneesheer verbond de geslagen wonden".¹²

¹¹ Door hem medegedeeld aan de auteur.

¹² *Tielsche Courant* van 6 april 1934.

De huisjes van de Bolabuurt zijn in 1975 afgebroken en zo verdween een kleurrijke Tielse straat.

Klein Amsterdam

Op het oude Zandwijk ligt de buurt Klein Amsterdam. De ingang bevindt zich aan de Binnenhoek. Wie er nu gaat kijken vindt er rond een pleintje een verzameling in monolithische gele baksteen opgetrokken woningen uit de jaren tachtig van de vorige eeuw. Nieuwe kneuterigheid noemden critici die bouwstijl. Maar wat een verschil met de oorspronkelijke huisjes die er vanaf de late negentiende eeuw stonden en tussen 1968 en 1972 zijn afgebroken. Enige indruk van de slechte woonomstandigheden van toen krijgen we uit de brief die A. de Widt, wonende Binnenhoek 109, in februari 1951 aan de gemeente schreef. Per 1 februari 1951 heeft het echtpaar Van Bekkum de woning aan Klein Amsterdam nummer 3

*Klein Amsterdam in maart 1959.
(Foto: RAR)*

verlaten. Het pandje heeft één kamer met twee bedsteden en een klein keukentje. Als woning is het geheel ongeschikt. De muren zijn van zachte steen gemetseld en door nat, terwijl ook de betimmering in slechte staat verkeert. De Widt wil de huisjes als pakhuis gaan gebruiken en vraagt daarvoor toestemming, die hij verkrijgt.¹³ Waar komt nu de naam Klein Amsterdam vandaan? Burgemeester Cambier van Nooten, die zeer geïnteresseerd was in de Tielse geschiedenis, geeft de volgende verklaring.¹⁴ Raadsnestor Stam vertelde hem in 1955, dat toen de woningen van deze straat omstreeks 1890 gezet waren, ze zo gunstig bij de omgeving afstaken dat men zei “Het lijkt wel Amsterdam.” Verder geeft hij een aanvullende uitleg door J.H. van den

Heuvel, geboren in 1875 en wonende op Binnenhoek nummer 97, op te voeren: “Toen ik een jongen van ongeveer 13 jaar was, heb ik stenen van deze huizen gereden. Toen wij op een morgen op het werk kwamen, stond er onverwachts een plank (bord) waarop met krijt geschreven stond ‘Klein Amsterdam’. Wie dit gedaan heeft zijn wij niet te weten gekomen.” De gemeenteraad van Tiel besloot op 14 oktober 1932 de naam officieel goed te keuren.

Mariahof

Op een oude Ansichtkaart kom je de naam nog wel eens tegen: Mariahof. Deze naam is verbonden aan de familie Koch. In mei 1873 verhuisden P. Koch, metselaar van beroep, en zijn echtgenote Maria Johanna Angelino (1813-1899) uit IJzendoorn naar Tiel.¹⁵ Aan

¹³ Brief A. de Widt in RAR, nr. 1.778 – 519.2.

¹⁴ RAR toegang 0100: Archief Cambier van Nooten, nr. 50-53: klappers op straatnamen.

¹⁵ RAR, bevolkingsregister Tiel.

De Mariahof op een Ansichtkaart uit circa 1900. De woningen staan er nog steeds, maar zijn ondertussen wel sterk verbouwd. (Collectie: Smit/Kers)

de Voor de Kijkuit bezat de familie een stuk grond en woning dat naar Maria Koch de Mariahof heette. Het terrein werd begrensd door de Voor de Kijkuit, Kijkuit en Hogeweidseweg.¹⁶ Toentertijd kwam het meer voor dat boeren en middenstanders huisjes lieten zetten om ze te verhuren voor inkomsten en oudedagvoorziening. De naam van de eigenaar werd in de volksmond dan verbonden aan het buurtje en zo heette het blokje woningen dat de familie Koch liet bouwen de Mariahof. De voorzieningen waren doorgaans minimaal. In november 1918 schreef bewoner C.J. den Otter een ingezonden stuk in de Tielsche Courant waarin hij het gemeentebestuur vraagt bij de aanleg van straatverlichting ook eens te denken aan

¹⁶ In de 17^e eeuw lag hier Schulsland, genoemd naar eigenaar Gerrit Schull. Zie: Register op de leenaktenboeken, uitgegeven door de vereniging Gelre, p. 281.

de Mariahof die “lichtloos is en waar huishoudingen zijn met vele kleine kinderen”.¹⁷ We hopen voor de bewoners”, gaat hij verder “dat zij licht zullen krijgen eer er een ongeluk gebeurt in het donker”. Het langst is de naam verbonden gebleven aan de boomgaard aan de Hogeweidseweg. Per advertentie¹⁸ bood G. Koch in juli 1945 uit zijn boomgaard Mariahof diverse soorten peren ter verkoop aan met fraaie namen als ‘Kruideniersperen, Dirkjesperen en Ijsbouten.’

Steven Mulders-buurtje

Bij de huidige Rietmattenstraat en de Ophemertsedijk stond de boerderij van landbouwer Steven Mulder (* 8 juli 1808). Net als de familie Koch liet ook hij rijtjes met huisjes zetten, die de naam Steven

¹⁷ Tielsche Courant, 2 november 1918.

¹⁸ Tielsche Courant, 10 juli 1945.

*Het Stevens Mulders-buurtje aan de Rietmattenstraat, in de jaren zestig van de vorige eeuw.
(Foto: RAR)*

Mulders-buurtje kregen.¹⁹ Mulders verhuurde de huisjes aan arbeiders van de nabij gelegen fabrieken, zoals de rietmattenfabriek en papierfabriek.

De in Tiel geboren joodse columnist A.B. Kleerekoper, bekend van zijn 'Oproerige Krabbels', beschreef op 11 maart 1918 een wandeling met zijn vader naar het Steven Mulders-buurtje.²⁰ Uit het stukje proza spreekt tegelijk hoe negatief sommigen tegen joden aankeken: "Als ik in m'n kinderjaren met vader ging wandelen op Zaterdagmiddag, en we kwamen voorbij het Steven Mulders-buurtje, dan wisten we vooruit wat ons te wachten stond. Uit de onoglijke krotjes vlogen stee-

nen en modder-kluiten en in een dreun klonk het: 'De joden hebben 'n koe geslacht onder de peppelen-boomen; worst gemaakt en weggebracht; foei wat 'n vieze joden.' Dan wou je daar tegenin met je kleine knuisten, maar vader zei rustig: 'Dat móét je ze niet kwalijk nemen, Die menschen zijn onbeschaafd, en hebben niets beters geleerd. En uitverkoren zijn we toch'. En dan gingen we weer verder." Omstreeks 1970 zijn de huisjes van het Steven Mulders-buurtje afgebroken.

Wie herinneringen heeft aan oude Tielse buurten en/of foto's bezit, kan contact met mij opnemen via: pschippertiel@gmail.com

¹⁹ Zie RAR toegang 0100: Archief Cambier van Nooten, nr. 50-53: klappers op straatnamen en ook: Huub van Heiningen, Steven Mulders-buurtje, in: Huub van Heiningen, Het buurtje van Steven Mulders. In: Versteend Verleden, De Gelderlander, juni 1995.

²⁰ Een kopie van de tekst werd mij aangereikt door Willem Gradisen.

Generaal David Henricus baron Chassé

Een Tielse held, of gewoon een gedreven militair?¹

Wim Veerman

Het is opmerkelijk dat er in Breda, de laatste woonplaats van generaal Chassé, nog steeds veel aandacht voor zijn persoon is, zoals onder andere blijkt uit de daar recent verschenen levensbeschrijving.² Men vindt daar ook nog de Chassé-kazerne, het -veld, -park, -campus, -bioscoop en het -Theater, waar ook een uit 1899 daterend borstbeeld is te vinden, dat afkomstig is uit de in 1993 gesloten kazerne. Tenslotte is er dan nog het in 1874 door Koning Willem III onthulde 'Citadelmonument' te Ginneken, een dorp dat sinds 1942 bij Breda is gevoegd. In een kelder onder het monument zijn de vele, in de Antwerpse citadel in 1832 en later gestorven militairen herbegraven. In 1907 werd ook generaal Chassé daar herbegraven.

Personalialia³

De familie van baron Chassé stamt af van een zeventiende-eeuwse Franse adellijke rooms- katholieke familie. Later worden ze protestant en moet men als vluchteling Frankrijk verlaten. Van die oude Franse adel is slechts het familiewapen overgebleven, twee gekruiste knuppels in rood op een zilveren ondergrond. David Henricus Chassé werd op 18 maart 1765 te Tiel geboren als jongste zoon van Carel Johan (*Mastenbroek, 1724 - †Tiel, 14 augustus 1793), majoor in staatse dienst, en de Tielse burgemeestersdochter Maria Johanna Helena Schull (*Tiel, 28 januari 1729 - †Landau in Waldeck, 5 juni 1797).⁴ Zijn geboortehuis aan het Kalverbos is nog aanwezig en van een gedenkplaat voorzien. Vader Carel Johan trouwde te Ophemert op 22 januari 1757.⁵ Hieruit werden vijf kinderen geboren, drie meisjes en twee jongens.

1. *Bewerking van een lezing die in februari 2006 werd gehouden voor de Oudheidkamer Tiel en Omstreken en de inleiding op de catalogus van de historiestreken in het Regionaal Archief Rivierenland uit 2003.*

2. *J. Jespers. Litt. Lijst.*

3. *Zie ook: W. Veerman; Baron David Henricus Chassé en J. Jespers; David Henricus Chassé.*

4. *Genealogie Schull. Handschriftencollectie Tiel. Inv. nr. 538. Dl. 1. Collectie: RAR.*

5. *Idem.*

*Het geboortehuis van Chassé aan het Kalverbos te Tiel; later is het pand met een verdieping verhoogd.
(Collectie: Flipje en Streekmuseum Tiel)*

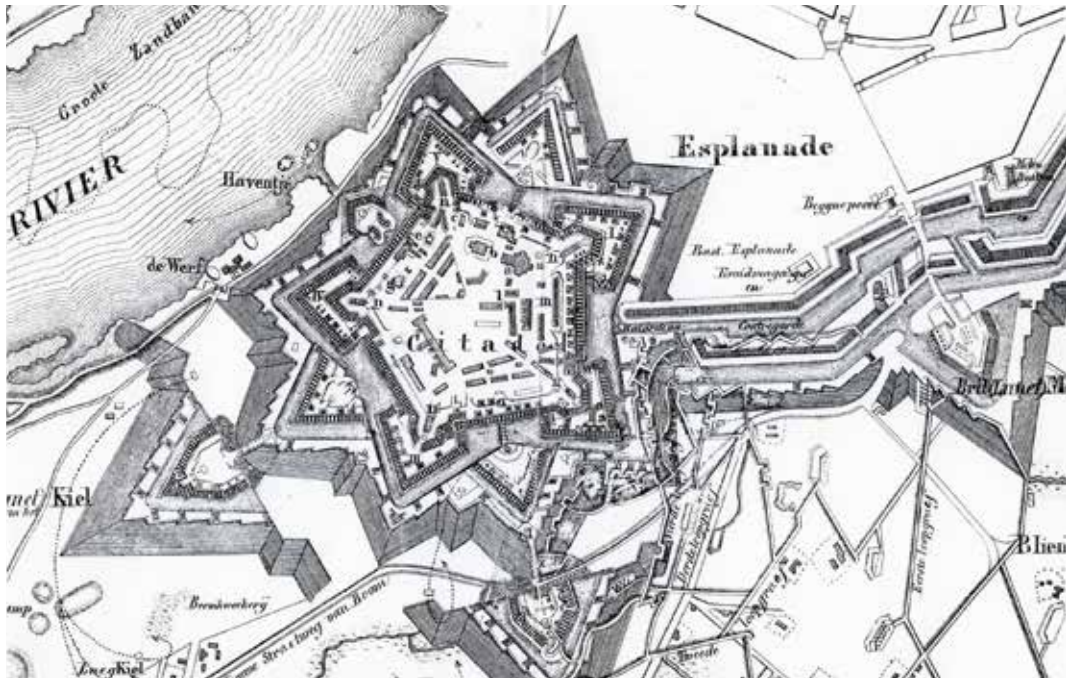
Op 21 maart 1765 werd David Henricus gedoopt in de Tielse Sint Maartenskerk.⁶ Hij werd beroepsmilitair en maakte op spectaculaire wijze carrière. David Henricus baron Chassé overleed op 2 mei 1849 te Breda op 84-jarige leeftijd en werd te Ginneken begraven.

Jeugd in Tiel en huwelijk

David Henricus woonde met zijn moeder aan het Kalverbos, maar verbleef naar verhouding kort in Tiel, want zoals velen in zijn tijd verliet hij al op tienjarige leeftijd de Franse school en werd cadet bij het infanterieregiment van zijn vader. Uit zijn Tielse jaren kennen we alleen enkele anekdotes die zijn biograaf W.J. del Campo genaamd Camp (1799-1888) uit zijn mond heeft op-

getekend toen Chassé al oud was. Volgens die verhalen zou hij al jong tamelijk opvliegend geweest zijn, maar zich wel al vroeg ook zelfbeheersing hebben opgelegd. Enkele voorbeelden van zijn gedrag. Toen op een dag de rector van de Latijnse School hem kapittelde, omdat hij op zijn muur was geklimmen, pakte de rakker een pistool van zijn vader, laadde dat en bedreigde er vervolgens de arme classicus mee. Met zijn zusters eens in het donker lopend, meende hij verdachte bewegingen te zien en trok zijn degen. Het bleken bewegende schaduw van bomen te zijn. En toen zijn moeder 's nachts hulp vragend bij hem op de kamer kwam, denkend, dat ze verdachte geluiden had gehoord, ging onze held er met pistool en degen op af; het waren kwakende eenden! Overigens redde hij in 1783 bij een van de vele overstromingen in het rivierengebied het leven van verschillende mensen. Veel schoolopleiding had hij naar huidige

⁶ *Doopregister Hervormd Tiel. DTB nr. 1445. Pag. 48.
Collectie: RAR*

Plattegrond van de citadel bij Antwerpen. Ca. 1830.
(Collectie: auteur)

begrippen niet genoten. Al zes jaar later, op 31 mei 1781, werd hij luitenant. In zijn latere leven heeft Chassé deze datum altijd in ere gehouden. Het was voor hem een hoogtepunt en het begin van een grootse carrière. Voor Tiel was hij toen al ‘verloren’. Zijn militaire loopbaan heeft hem slechts incidenteel in deze stad teruggebracht. Opvallend is dat hij zich pas op 30 juni 1818 liet uitschrijven van Tiel naar Leuven, blijkens een verklaring van de officier van justitie bij de rechtbank van eerste aanleg te Tiel.⁷ Op 21-jarige leeftijd trouwde hij op 10 november 1786 te Drumpt met de vijf jaar oudere Johanna Adriana van Nieuwenhoven, afkomstig uit

Dirksland. Het was een dubbelhuwelijk, want gelijktijdig werd het huwelijk gesloten van zijn zus Juliana Sophia Louisa met Willem Gesinus van Nieuwenhoven, een broer van zijn vrouw.⁸ Het huwelijk van David Henricus bleef kinderloos en werd vóór december 1795 ontbonden. Hij trouwde voor de tweede keer te Bourbourg (Duinkerken) op 12 april 1796 met Elisabeth Irish. Uit dit huwelijk werden twee zoons geboren: Michael en Carl Jan David Henricus, die beiden een carrière in het leger hadden, maar op jonge leeftijd stierven. Ook dit huwelijk werd echter in 1815 of 1816 door echtscheiding ontbonden.

⁷ Stadsarchief Tiel 1814-1851. Inv. nr. 0006/voorl. nr. 97. Collectie RAR.

⁸ Trouwboek Herv. Kerk Drumpt. 1772-1810. RBS nr. 1649. Collectie: RAR.

Militaire loopbaan

Chassé kwam in 1784 onder invloed van de in die tijd groeiende patriottische gedachte-wereld. Een periode waarin de al lang sluimerende tegenstellingen tussen democraten en Oranjegezinden duidelijker aan de dag traden. Hij nam ontslag uit het staatse leger en meldde zich bij het patriottische leger van het gewest Holland. Chassé kreeg de rang van kapitein en streed in 1787 tegen de binnentreckende Pruisen bij Muiden, Weesp en Utrecht. De patriotten verloren en in oktober nam Chassé de vlucht naar Frankrijk, waar hij een jaar later luitenant in het Franse leger werd. In 1792 werd hij kapitein van het toenmalige vreemdelingenlegioen en twee jaar later viel hij onder de Franse generaal Charles-François Dumouriez (1739-1823) ons land binnen. Een jaar later vocht hij in Vlaanderen, waar hij aan zijn arm gewond werd. En in december 1794 was hij betrokken bij de inname van Zaltbommel door de Franse troepen. Weer een jaar later besloot hij zich aan te sluiten bij het Bataafse leger. Enige vaderlandsliefde was hem wellicht toch niet vreemd. Hij vocht als leidinggevend militair onder Herman Willem Daendels (1762-1818) tegen de Engels-Russische invasie in Noord-Holland. Nog tweemaal, in 1797 en 1799, kwam hij in garnizoen te Tiel. In 1800 was hij in Duitsland actief en kwam in 1801 in ons land terug. In 1803 brak de oorlog opnieuw uit en moest hij de kust bewaken. Halverwege dat jaar werd hij benoemd tot kolonel en vocht vervolgens in Duitsland en Oostenrijk, maar keerde in 1806 weer terug naar ons land en vond garnizoen in Breda. Toen Lodewijk Napoleon Koning der

Nederlanden werd, bevorderde deze Chassé tot generaal-majoor en werd hij onderscheiden met de Orde van de Unie. Hij was daarna weer actief in Duitsland, waar hij belast werd met de bewaking van de monden van de Wezer en de Elbe. In 1808 werd Chassé tot commandant van de Hollandse brigade voor Spanje benoemd. Daarmee defileerde hij voor Koningin Hortense bij Parijs en in oktober van hetzelfde jaar vond het eerste bloedige gevecht in Spanje plaats bij Durango. Naar aanleiding van het resultaat daarvan werd hij ridder in het Legioen van Eer en tevens werd hij gouverneur van de provincie Biscaye en later van de provincie Estramadura te Trujillo. Het ene militaire succes na het ander werd gehaald onder zijn leiding. Koning Lodewijk Napoleon maakte hem als beloning in juli 1810 baron, met een dotatie van 3000 fr. uit domeinen in

Baretembleem van het Chassé bataljon, met het familiewapen van de generaal. (Particuliere collectie)

Bronzen medaille, uitgereikt aan de vrijwillige deelnemers bij de gevechten tegen de Belgen in 1830 en 1831. (Particuliere collectie)

Oost-Friesland. Daarvan heeft hij overigens nooit een cent gezien. In Spanje oogstte hij roem bij een bajonetaanval, waarna hij van zijn manschappen de bijnaam ‘generaal bajonet’ kreeg. Juist in zijn Spaanse periode is de mens Chassé het best gedocumenteerd. Zijn manschappen noemden hem ook ‘pappa Chassé’, wat op een bepaalde aanhanke-lijkheid wijst. Men vond hem bescheiden, eerlijk, moedig en vol plichtsbesef ten

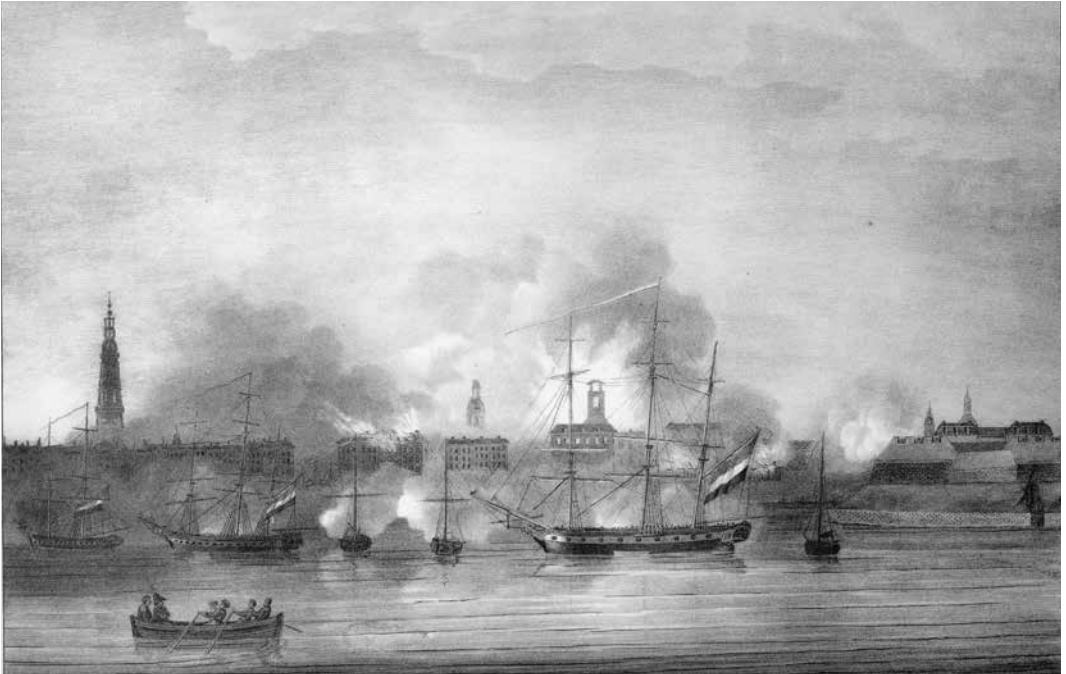

Een van de vele gedenkboeken die over de Belgische opstand vanuit Nederlands oogpunt is geschreven. 1834. (Collectie: auteur)

opzichte van zijn mannen. Maar hij eiste ook onverbiddelijke gehoorzaamheid en hij was vaak korzelig, wispelturig, humeurig en zeer autoritair. Tot de abdicatie van Keizer Napoleon op 10 april 1814, bleef hij actief in het Franse leger. Chassé bleef aanvanke-lijk in Frankrijk, maar vroeg wel aan Koning Willem I in het Nederlandse leger terug te mogen komen. De Koning stond dat toe, mits hij ontslag nam uit het Franse leger. Hij werd daarna generaal-majoor en commandant te Leuven en maakte onder leiding van de Prins van Oranje de slag bij Waterloo op 18 juni 1815 mee, waarbij hij de prins ver-ving, toen die gewond raakte. Voor zijn inzet kreeg hij de pas ingestelde versierselen van Commandeur in de Militaire Willemsorde uitgereikt. In 1819 werd hij commandant van Antwerpen.

België en Chassé

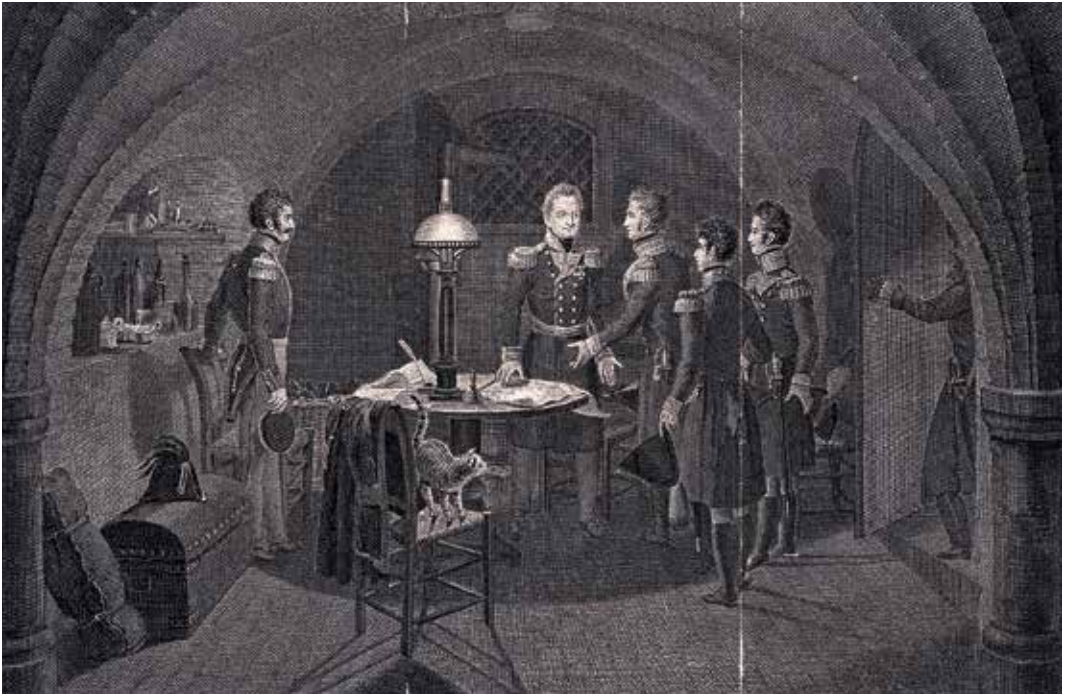
De onvrede in de Zuidelijke Nederlanden over het gezag van Koning Willem I nam jaar na jaar toe, om uiteindelijk in een afscheidingsbeweging over te gaan. Een werkelijke opstand brak uit naar aanleiding van een vertoning te Brussel van de opera La Muette de Portici van D’Aubers. Daarin werd de opstand der Napolitanen tegen Spanje in 1648 verheerlijkt. Een patriottische manifestatie volgde, waarin Franse republi-keinen de hand hadden; die hoopten op een vereniging van België met Frankrijk. Daarna volgden de gebeurtenissen elkaar in snel tempo op. Koning Willem I riep op 1 septem-ber 1830 de Staten-Generaal bijeen om de situatie te bespreken, maar gaf gelijktijdig zijn zoon prins Frederik Hendrik bevel naar Brussel op te trekken. Deze was voor een

Beschieting van de stad Antwerpen onder bevel van generaal Chassé op 27 oktober 1830. Rechts de citadel. Steendruk. (Collectie: Flipje en Streekmuseum Tiel)

scheiding en zag zichzelf als toekomstige Koning der Belgen en regelde zonder inzet van het leger een overeenkomst voor de scheiding. Uiteindelijk was de Koning daar toch niet mee akkoord gegaan en gaf bevel tot een aanslag op Brussel. De daaruit voortvloeiende strijd kostte 1200 mensen het leven en werd een winst voor de revolutionairen. Zij riepen toen een voorlopig bewind uit en riepen een Nationaal Congres bijeen op 4 oktober 1830. De Nederlanders poogden nog in 1831, tijdens een 10-daagse veldtocht, het zuiden weer terug te winnen. Daarbij was ook de Geldermalsenaar majoor Edmond Willem van Dam van Isselt betrokken met zijn toen in Tiel gelegerde 'Vrijwillige Jagers van Van Dam'. Veel manschappen daarvan waren Betuwnaren. Maar

de Nederlandse troepen werden met behulp van Franse legerstroepen geheel uit België verdreven. Slechts de citadellen van Antwerpen en Maastricht bleven in Nederlandse handen. Op 10 november 1830 werd België door het Nationaal Congres tot een onafhankelijke staat verklaard en werden de leden van het Huis van Oranje voor eeuwig van de troon uitgesloten. Op 7 februari 1831 werd een grondwet afgekondigd waarbij België een parlementaire monarchie werd en koos men Leopold Joris Christiaan Frederik van Saksen-Coburg (1790-1865), onder de naam Leopold I, tot koning. In 1832 werd door Frans-Engelse samenwerking een vlootblokkade voor de Nederlandse kust gelegd en een groot Frans leger trok België binnen. Tegen deze over-

*Chassé bespreekt in de citadel van Antwerpen zijn overgave met de Franse generaal Gérard.
Gravure door W. Nieuwhoff naar een tekening van H.P. Oosterhuis. (Collectie: Flipje en Streekmuseum Tiel)*

macht kon het Nederlandse leger niet op en als laatste Nederlandse bolwerk gaf generaal Chassé in oktober 1832 de citadel van Antwerpen over. Koning Willem I waardeerde het optreden van zijn generaal door hem zijn persoonlijk exemplaar van het grootkruis der Militaire Willemsorde uit te reiken. Op 21 mei 1833 werd bij de Londense Conventie een wapenstilstand gesloten tussen Nederland, Engeland en Frankrijk. Maar Koning Willem I demobiliseerde niet, uit een soort lijdelijk protest tegen de gehele situatie. Pas met het Eindverdrag van België van 19 april 1839 kon de Belgische Revolutie als afgesloten worden beschouwd. Het vaststellen van de grenzen heeft nog tot 1843 geduurd. Chassé werd na de overgave,

met zijn resterende manschappen krijgsgevangen gemaakt en overgebracht naar Saint-Omer in Frankrijk. Bij zijn vertrek uit de citadel ontblootten de Fransen langs de kant uit respect voor hem het hoofd. De krijgsgevangenen keerden al in 1833 in Nederland terug. Een jaar later werd Baron Chassé commandant van de vesting Breda. Vijf jaar later, in 1839, werd hij benoemd tot Lid der Eerste Kamer van de Staten Generaal en twee jaar later werd hij als militair gepensioneerd. Als in 1848 een nieuwe grondwetsherziening wordt aangenomen, neemt Chassé ontslag als lid der Eerste Kamer. Op 2 mei 1849, op vierentachtigjarige leeftijd, overleed hij na een ernstige ziekte te Breda. Hij had gevraagd stil en zonder

De verschrikkingen van de oorlog. Ets (1810-1820) door Francisco Goya n.a.v. de oorlog tussen Spanjaarden en Fransen. Chassé nam hieraan deel met de Hollandse brigade. (Collectie: o.a. Museum Boymans van Beuningen, Rotterdam)

militair vertoon begraven te worden op de Nederlands Hervormde begraafplaats te Ginneken. Aldus geschiedde. Opzij van de Ginnekense kerk bij de Markt werd een 'citadel-monument' opgericht. In 1874 werd het in aanwezigheid van de Koning onthuld en werden daar een jaar na de onthulling uiteindelijk al de 124 gesneuvelden van de citadel van Antwerpen herbegraven. Als gevolg van de afbraak van de resten der Antwerpse citadel in de jaren 1870-1874, werd namelijk ook de daar aanwezige militaire begraafplaats geruimd. In overeenstemming met de Belgische regering mochten de kisten worden herbegraven in Nederland. Bij die sloopwerkzaamheden werden ook de vijf zestiende eeuwse naam-

stenen van de bastions aangetroffen: N 1 Hernando, N 2 Toledo, N 3 Pacieto, N 4 Alba en N 5 Duc. De verhoudingen tussen België en Nederland waren blijkbaar al zodanig genormaliseerd, dat de Belgen spontaan besloten deze stenen aan Nederland te schenken. Daar werden ze bij het Citadelmonument in Ginneken geplaatst. In 1907, vijfenzeventig jaar na de belegering, werd daar ook David Henricus baron Chassé herbegraven bij zijn manschappen in de speciale grafkelder onder het monument.

Landelijke heldenverering

Zijn halsstarrige verdediging van de citadel, waarin Chassé zich meer als een dapper man, dan als een bekwaam veldheer mani-

festeerde, veroorzaakte een ware euforie van heldenverering in het vaderland. Een geweldige publiciteit kwam op gang met een sterk nationalistische tendens. Honderden pamfletten met een sterk anti-Belgische en anti-Franse strekking werden uitgegeven. Kindergedichten en -prenten verschenen bij de vleet over de helden van Antwerpen waarbij Chassé en Van Speyk, die zichzelf met zijn schip opblies om niet in handen van de Belgen te vallen, aan de top staan. Dit nam helemaal een grote vlucht na de mislukte 10-daagse veldtocht van 2 tot 12 augustus 1832 tegen de Belgen toen nationaal beroemde schilders grote schilderijen maakten van veldslagen die hadden plaatsgevonden. Maar ook vele, nu niet meer bekende heldhaftige soldaten en officieren werden met rijmprenten, gedrukte portretten etc. vereerd. En ook toen waren de souvenirs met portretten der helden op glazen, snuifdozen, borden etc. niet aan te

slepen. Op de Dam in Amsterdam werd in 1856 een monument opgericht ter herinnering aan de helden van 1830/1831. In de volksmond kreeg het de naam 'Naatje op de Dam', maar in 1914 werd het alweer verwijderd. Het citadel monument te Ginneken werd zoals hiervoor vermeld, in 1874 opgericht. De nationale aandacht daalde toch wel. Al werd in 1850 een koopvaardijship en in enkele steden, zelfs in Batavia, een straat naar Van Speyk en/of Chassé vernoemd en werden er zolang er nog overlevende oud-strijders waren, herdenkingsbijeenkomsten georganiseerd. Eind negentiende, begin twintigste eeuw was de landelijke aandacht nagenoeg verdwenen. In 1931 verscheen er nog een roman over die 'heldentijd', getiteld: '1830. Een verhaal uit den tijd van den Belgischen Opstand', geschreven door M. van der Duin. In 1932 werd waarschijnlijk voor de laatste keer een herdenking gehouden bij het Citadel-

Gouden penning met beeltenis van generaal Chassé. (Collectie: Flipje en Streekmuseum Tiel)

Medaille van de Tielse schietvereniging generaal Chassé. (Collectie: Flipje en Streekmuseum Tiel)

Snuifdoos met een afbeelding van generaal Chassé. (Collectie: Flipje en Streekmuseum Tiel)

monument in Ginneken. Op zich niet vreemd, als men nu bedenkt dat de wereldoorlogen van 1914/1918 en 1940/1945 die aandacht overtroefden en de oud-strijders allemaal overleden zullen zijn. Zelfs de naar hem genoemde sigaren hebben 'het vergeten' niet tegen kunnen houden. In 1997 werd nog aan die oude strijd van 1830 in het Historisch Museum Coda te Apeldoorn aandacht besteedt met een tentoonstelling van spotprenten uit die tijd en in 2005 was er een schitterende expositie in het Noord-Brabants Museum onder de titel 'Broedertwist', met daarnaast een boek onder dezelfde titel. Duidelijk was inmiddels gelukkig wel, dat de vrede tussen Nederland en België intussen een standvastige vrede was geworden.

En Tiel?

In Tiel herinnerde men zich in 1830 ook ineens Chassé als 'zoon van Tiel' weer, daarmee meelopend in de toenmalige trend van romantische verheerlijking der helden van het vaderland. De trotse inwoners van de stad Tiel bleven dus ook niet achter en boden hem, na verkregen toestemming van de regering, in september 1831 in de nog belegerde citadel een gouden eredegen aan, waarvoor de toen reusachtige som van fl. 1154,50 werd gedoneerd.⁹ In januari 1833 schonk de generaal de Tielse burgerij een statieportret van hemzelf, vervaardigd door de kunstschilder Jan Willem Pieneman (1779-1853), dat nu een plaats heeft in het

Chassé in de citadel van Antwerpen in december 1832. Litho door Hendrik Jan Heerenbrood (1787-1833). (Collectie: Flipje en Streekmuseum Tiel)

Flipje en Streekmuseum. Toch schrijven maar elf Tielenaars en één inwoner van Wadenoijen zich in, als al in 1834 het 'Gedenkboek van Nederlands Moed en Trouw' wordt uitgegeven. In mei 1849 krijgt het gemeentebestuur bericht van het overlijden van generaal Chassé en dat zij de gouden degen, al zijn eremedailles en de daarbij behorende documenten geërfd hebben.¹⁰ Uit deze collectie schenkt het stadsbestuur in 1857 de zgn. Citadelmedaille aan de Koning, die deze aan het vaandel van het

⁹ *Stadsarchief Tiel. Brievenboek 1831. Collectie: RAR.*

¹⁰ *Deze voorwerpen bevinden zich tegenwoordig, met het schilderij door Pieneman, in het Flipje- en Streekmuseum te Tiel.*

Regiment Chassé zal laten hechten. En in 1866 kreeg ook Tiel zijn Chasséstraatje. De naam van de generaal bleef lang in zwang en gaf blijkbaar een bepaalde status. Zo werd in 1883 de Tielse ‘Schutterij Kader-vereening Generaal Chassé’ opgericht, die in 1898 een eigen schietbaan in Bellevue kreeg. Er waren in 1902 zelfs Chassé-potloden met de Tielse kleuren geel-zwart bij boekhandel Campagne verkrijgbaar. Vijf jaar later, in 1907, zijn bij de herbegraving van de generaal in Ginneken, de heren G.W. Caron en jonkheer P.A. Reuchlin als vertegenwoordigers van het Tielse gemeentebestuur aanwezig. In 1927 wordt er in de stad tijdens Koninginnedag een grote historische optocht, met als hoofdthema generaal Chassé, gehouden die vier jaar later nog eens herhaald wordt. Een daarvan gemaakte film was een groot succes. En in 1933 werden er waterpolowedstrijden door Vahalis georganiseerd, waarbij de ‘Generaal Chassé wisselbeker’ verworven kon worden. In januari 1937 wordt met dertig leden de ‘Tielsche Schietvereniging’ opgericht. Na de Tweede Wereldoorlog, in oktober 1949, wordt de ‘Chassé-bioscoop’ aan de Veemarkt geopend en eind 1946 werd er een ‘Padvindergroep Chassé’ opgericht. In 1956 kocht de gemeente een grote collectie van enkele honderden negentiende-eeuwse prenten en documenten met betrekking tot de Afscheiding van België en generaal Chassé. Twee jaar later hield het parate 43e Bataljon Infanterie Chassé militaire demonstraties in de omgeving van de stad. In 1961 bracht op verzoek van het gemeentebestuur het bataljon uit Assen weer een bezoek aan de stad en voerde tevens enkele goed uitgevoerde oefeningen uit, in verband met hun

komende uitzending naar La Courtine.¹¹ Door de ingevoerde bezuinigingen bij defensie werd het bataljon echter opgeheven en zijn adoptieplannen nooit voortgezet. Tot voor enige jaren geleden was er nog een ijssalon in de stad onder de naam ‘Bon Chassé’. Nu houdt alleen zijn geboortehuis, de schietvereniging Chassé en de historische collecties in het Regionaal Archief Rivierenland, het Chasséstraatje en het Flipje en Streekmuseum de herinnering aan deze ‘zoon van Tiel’ nog in leven.

Tenslotte

Is generaal Chassé een ‘zoon van Tiel’ waar we trots op kunnen zijn als held, een gedreven militair, of een oorlogsmisdadiger? Hij is als echte beroepsmilitair tenslotte wel verantwoordelijk geweest voor de zeer bloedige veldslagen in Spanje en elders. In het kader van de hedendaagse heldendiscussie wordt daar nu wel anders over gedacht en zouden we hem nu zeker niet als held vereeren. Als men alles na bijna 180 jaar terugziet, dient men het echter wel te zien in de tijd waarin het speelde. En dat is lastig, vooral als het om mensenlevens gaat. Maar als men zich enigszins verdiept in de mens, die voor de toen plaatsgevonden gebeurtenissen verantwoordelijk was en de normen die toen gehanteerd werden, dan kan een en ander toch wel genuanceerd beoordeeld worden, zonder de verschrikkingen van een oorlog te bagatelliseren. Of zoals bij de opening van de tentoonstelling over de afscheiding van

¹¹ R. Plannen voor adoptie. Tiel zag 43 bataljon Infanterie Chassé. Artikel in: *De legerkoerier*. Juni 1961.

1830 in 2005 werd gezegd, dat het een historische vergissing was.¹² Men hoeft elkaar dan niets te verwijten of zich schuldig te voelen. Dan staat voor ons en de Belgen ‘onze Chassé’ als een stipje in de gezamenlijke nationale geschiedenis. En kunnen we onbevangen kijken naar de historische band, waar men lering uit kan trekken om tot een onderling nog betere verstandhouding te komen. In dat opzicht vind ik generaal Chassé geen held, wel een gedreven beroeps-militair, maar naar de normen van die tijd geen oorlogsmisdadiger. Hij was gewoon een in Tiel geboren kind van zijn eigen tijd. Ongewild beroemd geworden weliswaar maar zeker een Tielenaar die men niet behoort te vergeten. Uitgebreid in Tiel herdenken hoeft niet, want dat zou hij zelf ook te veel eer hebben gevonden en niet gewild hebben!

Geraadpleegde bronnen en literatuur

Blok, prof. dr. P.J., Kossmann, dr. Fr. K.H. en Molhuysen, dr. P.C.; Nieuw Nederlandsch biografisch woordenboek. Dl. 8. Pag. 270 t/m 278. Leiden, 1930.

R. Falter, *1830. De scheiding van Nederland, België en Luxemburg*. Tiel 2005.

C.A.M. Gietman, R.M. Kemperink e.a., *Biografisch Woordenboek Gelderland. Deel 4. Bekende en onbekende mannen en vrouwen uit de Gelderse geschiedenis*. Hierin: A.J.C.M. Gabriëls, David Hendrik Chassé 1765-1849. Legerofficier. Hilversum 2004.

H. van Heiningen, *Chassé 200 jaar gelden in Tiel geboren*. Artikel in: De Gelderlander. 13 maart 1965.

J. Jespers, *Het levensverhaal van David Henricus Chassé. *Tiel 18 maart 1765. †Breda 2 mei 1849*. [Breda] 2018.

N.G. van Kampen, *Gedenkboek van Nederlands moed en trouw, gedurende den Belgischen Opstand*. Haarlem. Erven François Bohn. 1834.

J.G. Kikkert, *Bericht van de Tiendaagse Veldtocht. België en Noord-Brabant in de frontlijn. 1830-1834*. Rotterdam 1980.

n.n., *Generaal Chassé en zijn tijd*. Serie artikelen in: De Gelderlander. Maart-oktober 1965.

n.n., *Generaal Chassé heeft contact met zijn geboorteplaats nimmer verloren*. Artikel in: Nieuwe Tielsche Courant. 18 maart 1965.

n.n., *Generaal Chassé en zijn tijd*. Vaderlandse enthousiasme om bombardement van Antwerpen. Artikel in: De Gelderlander 4 oktober 1965.

n.n., *1830. Holland-België, een conflict in spotprenten*. Documentatie en lesbrieven. Historisch Museum Apeldoorn. 1997.

R., *Tiel bewaart herinneringen aan generaal Chassé*. Artikel in: De Legerkoerier nr. 6. Juni 1958.

R., *Plannen voor adoptie*. Tiel zag 43 bataljon infanterie Chassé. Artikel in: De Legerkoerier. Juni 1961.

P. Rietbergen en T. Verschaffel, *Broedertwist. België en Nederland en de erfenis van 1830*. Zwolle 2005.

F. Rovers, *‘Dan liever de lucht in!’ Jan van Speijk en de Belgische Opstand*. Hilversum 2000.

W. Veerman, *Majoor Edmond Willem van Dam van Isselt en Tiel en de oudste foto van het stadsarchief*. Artikel in: Regionaal-historisch tijdschrift De Drie Steden. 13e jrg. 1992/1. Pag. 19 t/m 23.

W. Veerman, *Baron David Henricus Chassé. 1765-1849*. Artikel in: Biografisch woordenboek van Tiel. Deel 4. Pag. 35 t/m 38. Tiel 2007.

W. Veerman, *Catalogus van de collectie historieprenten, portretten en kaarten betreffende de Belgische Afscheiding, het beleg van Antwerpen in 1832 en luitenant-generaal baron D.H. Chassé. 1825-1833*. Tiel 2000. Typoscript. Regionaal Archief Rivierenland.

H.M. Werner, *Een woord ter gedachtenis aan David Hendrik Baron Chassé*. In: Geldersche Volksalmanak. 1883. Pag. 90 t/m 98.

W. Zondervan, *Beschrijving der papieren uit de verzameling Chassé in het bezit der gemeente Tiel*. 1957. Typoscript. Regionaal Archief Rivierenland.

¹² G. van den Hoven, ‘Afscheiding in 1830 historische vergissing’. Artikel in de Gelderlander. 24 september 2005.

Bootjes aan de Waal, tekening door Patricq Kroon. (Particuliere collectie)

Patricq Heleen Joann Kroon (1862-1941)

Schoolmeester en tekenaar te Varik

Alex Olzheim

Soms word je verrast en blijkt het Rivierenland onvermoede talenten voort te brengen. Eén zo'n artistieke ontdekking is de Varikse onderwijzer en tekenaar Patricq Kroon. Hij maakte honderden spotprenten voor gerenommeerde tijdschriften. Voor zijn vrije werk observeerde hij zijn omgeving en portretteerde hij mensen uit het volk.

Levensloop

Patricq Heleen Kroon werd geboren op 17 maart 1862 te Voorst als zoon van winkelier Bernard Kroon en Berendiena Wijer. Al op 15-jarige leeftijd begint hij te tekenen. Hij gaat in Zutphen naar de HBS en krijgt daar tekenles van Johan Vleming, van wie hij de fijne kneepjes van het tekenen leert.

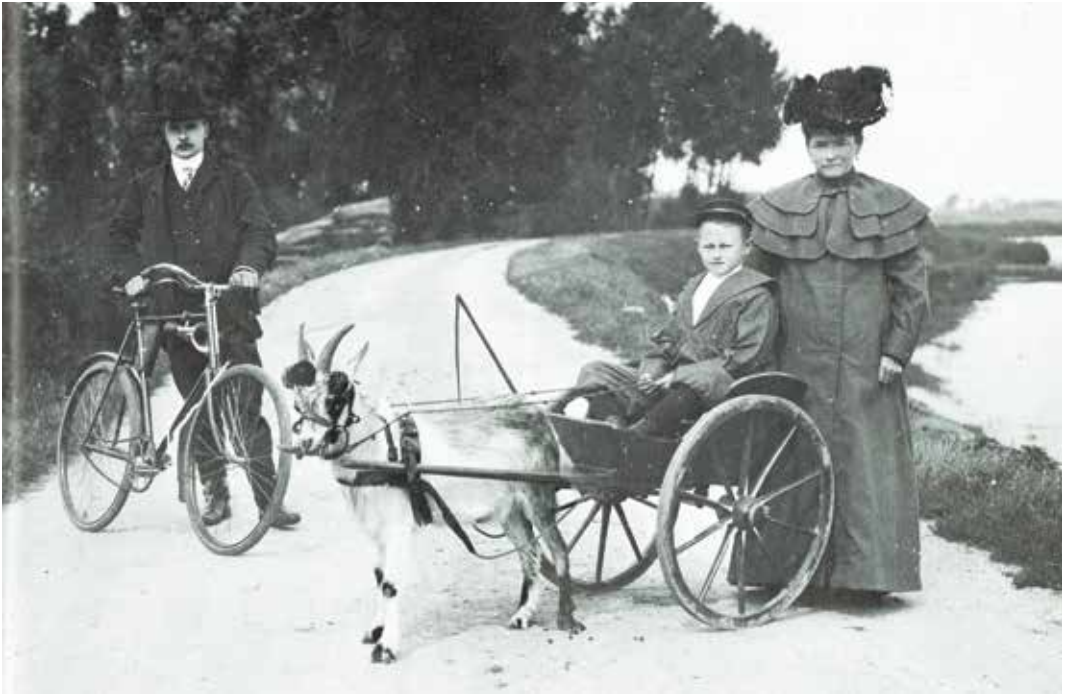
Hierna gaat hij in 1889 naar de 'Industrieschool van de Maatschappij voor den Werkenden Stand' te Amsterdam. Daar krijgt hij tekenles van de directeur Bernard Willem Wierink, die onder de naam 'Oom Ben' zelf prentenboeken schreef en voorzag van illustraties. Patricq Kroon heeft zijn tekenstijl overgenomen.

Op 3 april 1890 trouwt hij in Voorst met Aaltje Ten Hoopen en gaat hij eerst als onderwijzer en later als hoofdonderwijzer werken op de openbare school in Varik. Ze krijgen daar twee kinderen: Berdine (1891-1960) en Jan Minard (1892-1966). In februari 1892 solliciteert Kroon naar een betrekking in Diemen, maar dat loopt op niets uit. Wel verkrijgt hij in 1902 een nevenfunctie, namelijk van natuurkundeleraar in Zaltbommel. Op 27 juli 1927 geeft meester Kroon zijn laatste les in Varik. Bij zijn afscheid krijgt hij lovende woorden van het gemeentebestuur als dank voor zijn 37-jarig verblijf te Varik, dat naar ieders

Klas Lagere School in Varik op 27 juni 1916.

Rechts staat meester Kroon. (Foto: particuliere collectie)

*Patricq Kroon met echtgenote en kind op de dijk bij Varik, 1903.
(Foto: particuliere collectie)*

tevredenheid is geweest. Leerlingen en oud-leerlingen geven hem een tapijt, een tafelkleed en een salontafel. Dat zelfde jaar verhuist Kroon hij naar Den Haag. Hij wordt als hoofd der school in Varik opgevolgd door A. Hebly uit Geldermalsen, die in de oorlog, omdat hij in het verzet zit, in 1941 in Neuengamme wordt gefusilleerd.

Politieke spotprenten

Naast meester op school werkt hij als karikaturist. Hij ondertekent zijn werk met Patrick, PAT., ORION, O, PK, Wijers of een getekende kroon. Behalve voor de Ware Jacob, maakte hij werk voor Uilenspiegel, Wereldkroniek, Het Volk, Groen Weekblad en De Kijker.

Aan het begin van de twintigste eeuw illustreren belangrijke tekenaars diverse tijdschriften, al dan niet satirisch of politiek getint, en daarmee dus vooral gericht op volwassenen. Strips speciaal voor kinderen kennen we alleen van 'Oom Ben'. In de jaren twintig kwamen er pas meer. De Ware Jacob was een satirisch weekblad dat verscheen van 5 oktober 1901 tot april 1916 en in zijn tijd zeer populair en beroemd was om zijn trefzekere karikaturen. Het was een non-conformistisch blad dat tal van heilige huisjes in tekst en prent omver haalde. Doel was de humor op een hoger plan te brengen met vooral werk van eigen bodem. Politiek wilde het blad een neutrale koers volgen. De uitgever, de

Nederlandsche Kiosken Maatschappij uit Rotterdam, had de insteek om een Nederlandse versie van het Engelse blad Punch te maken, maar noemde het naar het al lang in Duitsland verschijnende blad Der Wahre Jacob (wat in goed Nederlands 'to-the-point' betekent).

J.H. Speenhoff creëerde de titelheld voor het blad, 'De Ware Jacob' - een heer, gekleed in pandjesjas met een hoge hoed en wandelstok. Speenhoff (1869-1945) is vooral bekend geworden als tekstdichter/troubadour.

Naast spotprenten maakte Patricq Kroon ook mooie tekeningen van de omgeving en van het dagelijkse leven. Vooral in zijn beginperiode zie je prachtige portretten van gewone mensen uit de dorpen. Als hij in de trein zit, dan heeft hij altijd zijn tekenboekje bij de hand en maakt dan snelle, trefzekere schetsen. Soms werkt hij ze later uit in een groter werk, maar vaak blijft het bij een schets.

Karikatuur 'De Rooie Dinsdag'; de socialisten Vliegen en Troelstra, 1912

Karikatuur 'De Zondagsruiter'; Abraham Kuyper (ARP) te paard in het nauw door de socialisten in hun auto, februari 1905. Dat jaar leed hij een verkiezingsnederlaag.

Tekening van
G. Vermeulen,
bijgenaamd
'de neus', 1918.
(Collectie: NOM)

Tekening
van mevrouw
H. van Riemsdijk
uit Varik, 1895.
(Collectie: NOM)

Driemaal prijs!

In 2019 zijn drie bijzondere prijzen uitgereikt aan mensen die op enigerlei wijze te maken hebben met de Oudheidkamer. Twee van hen zijn leden van de vereniging, de derde is ook door de OKT al bekroond.

Op 21 maart mocht prof. dr. Günter Schilder in de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag de 17^e Menno Herzberger Prijs in ontvangst nemen. Deze prijs is ingesteld om de bestudering van de boekgeschiedenis te stimuleren. Günter Schilder was hoogleraar in de historische cartografie en verrichtte als zodanig baanbrekend onder-

Prof.dr. Günter Schilder met de oorkonde van de Menno Herzbergerprijs.

Emile Smit

zoek naar het bestaan en de achtergrond van kaarten, met name die uit de zestiende en zeventiende eeuw. Hij publiceerde daarover prachtige werken, het meeste recent nog *Early Dutch Maritime Cartography* (2017).

Oud-stadsarchivaris van Tiel Wim Veerman werd onderscheiden in zijn geboortestad Gouda. Hij won er op 7 juni de twaalfde Walvisprijs. Deze prijs is genoemd naar de eerste geschiedschrijver van Gouda, pastoor Ignatius Walvis. Gegadigden kunnen hiervoor een artikel inleveren. Wim Veerman koos voor het thema 'De gegraveerde Goudse glazen'. Hierin worden niet de beroemde ramen op zich beschreven, maar het maken van afbeeldingen daarvan in de 18^e eeuw door koster J.C. Boëthius om bezoekers van de kerk te informeren. De jury waardeerde vooral de originaliteit van het onderwerp.

Wim Veerman neemt de Walvisprijs in ontvangst.

Met Stella Blank, tot dit jaar gymnasiaste op RSG Lingecollege, hebben de leden van de Oudheidkamer al op 11 april kennis kunnen maken. Zij ontving op die avond de OKT-prijs voor het beste profielwerkstuk VWO. Dit werkstuk met als titel *Dialectiek en Retorica* was ook genomineerd voor een prijs van de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen. Op 11 juni verkreeg Stella daar de tweede prijs in de categorie Cultuur en Maatschappij.

Stella Blank bij de uitreiking van de prijs van de KNAW.

Funeraire beeldhouwkunst van Jan Mast en Jan Baptist Xavery in de Sint Maartenskerk van Tiel

Dennis de Kool

Het epitaaf voor Steven van Welderen in de Sint Maartenskerk van Tiel werd vervaardigd door de Utrechtse beeldhouwer Jan (van der) Mast. In deze kerk bevond zich ook een grafmonument ter ere van Johan van Welderen. Dit monument, waarvan alleen de buste bewaard is gebleven, werd vervaardigd door de Haagse beeldhouwer Jan Baptist Xavery die in ons land een grote reputatie wist op te bouwen. In dit artikel wordt dit bijzondere funeraire erfgoed in Tiel nader belicht.

Legeraanvoerder

Vanuit cultuurhistorisch oogpunt is het een bijzonder gegeven dat in eerste instantie twee verschillende achttiende-eeuwse beeldhouwers hun stempel hebben gedrukt op het interieur van de Sint Maartenskerk van Tiel. Van de Utrechtse beeldhouwer Jan Mast (ca. 1680-1736) zijn vier gesigeneerde grafmonumenten bekend.¹ Twee daarvan bevinden zich in Wijhe. De andere monumenten staan in Houten en Tiel. Het epitaaf in Tiel werd opgericht voor legeraanvoerder

Steven baron van Welderen (1662-1709). Steven van Welderen was ongehuwd. Hij stierf op 2 november 1709 na een val van zijn paard. Het monument werd opgericht op verzoek van zijn broer Johannes van Welderen, die burgemeester van Tiel was.

Obelisk

Het monument bestaat uit een zwartmarmere tombe met inscriptie en daaronder een witmarmere reliëf met de voorstelling van een veldslag in een dorp. Onder het reliëf 'hangt' een olielamp. Op de sarcofaag is een obelisk geplaatst met daarop een korte zuil. Op de zuil staat een brandende urn. Links en rechts van de obelisk bevinden zich gebeeldhouwde vlaggen, wapens en vaandels en wapenschilden. Deze schilden zijn bevestigd aan twee koorden die worden vastgehouden door bazuin blazende engeltjes. Tegen de boognis van de obelisk is Chronos (de Tijd) geplaatst met een zeis. Voor Chronos is op de plint een portretmedaillon van de overledene geplaatst. Hij draagt een borstharnas en een pruik. In zijn rechterhand houdt hij een commandostaf vast. Het medaillon wordt geflankeerd door twee putti die op de plint zitten.

¹ Coppée, 2006, p. 172.

*Epitaaf Steven van Welderen in Tiel.
(Foto: Bert Nooteboom)*

Zijdebalen

Het funeraire beeldhouwwerk in Tiel werd gesigneerd met 'I. Mast fecit Ultraject'.² De beeldhouwer benadrukte hiermee zijn Utrechtse wortels. Dit weerhield hem niet om in 1718 naar Breukelen te verhuizen, waar hij in 1736 overleed.³ Van deze beeldhouwer zijn relatief weinig andere werken bekend. Gedocumenteerde werken van zijn hand waren te vinden op de in 1819 ontmantelde buitenplaats Zijdebalen, waar ook beeldhouwwerken van Jan Baptist Xavery

² Ozinga, 1938, p. 191.

³ Munnig Schmidt, 2007, p. 89.

*Apollo van Zijdebalen door Jan Baptist Xavery.
(Foto: Christie's)*

hebben gestaan. Een marmeren Apollobbeeld van zijn hand dook in 2015 op bij een veiling van Christie's in Londen. Jan Mast zou de koepel in de grote zaal van het huis hebben gedecoreerd met beeldhouwwerk en de tuin met verschillende siervazen.⁴ Tot op heden zijn geen werken van Jan Mast gelokaliseerd die van Zijdebalen afkomstig zijn.

Burgemeester van Tiel

In de Sint Maartenskerk bevond zich eveneens een grafmonument (1728) van de

⁴ Muller, 1912, p. 6, 25 & 26.

Gelderse regent Johan van Welderen (1659/1660-1724). Hij was lid van de Staten-Generaal namens Gelderland en burgemeester van Tiel.⁵ Het monument is waarschijnlijk in de achttiende eeuw verloren gegaan. Alleen de beschadigde portretbuste bleef bewaard. Dit borstbeeld werd in 1869 in een afgelegen hoek van de Sint Maartenskerk in Tiel aangetroffen.⁶ Eind 1876 werd het beeld geschonken aan de voorloper van het Rijksmuseum. In Het Nieuws van den Dag: kleine courant van 20 oktober 1876 werd in dat kader het volgende bericht geplaatst: “door de kerkelijke commissie der hervormde gemeente te Tiel is ten behoeve van het Nederlandse Museum voor geschiedenis en kunst ten geschenke afgestaan een marmeren borstbeeld van de heer Van Welderen, door Xavery vervaardigd.” De buste is gesigneerd en gedateerd (1728). Het gezicht is zijwaarts gericht en de sokkel is deels met een mantel afgedekt om de onnatuurlijke afsnijding van de ledematen aan het zicht te onttrekken. Deze Italiaanse kunstgreep werd reeds eerder toegepast door Bernini. Deze buste bevat realistische details, zoals een dikke onderkin. Dit gedurfde realisme is een handelsmerk van Xavery's gebeeldhouwde portretkunst. De geportretteerde persoon heeft verder een norske en onsympathieke uitstraling. Hij draagt een pruik, een borstharnas en een sjaal. Het borstbeeld is armloos en het gezicht is beschadigd. Een groot deel van de neus is verdwenen en dat biedt geen fraaie aanblik.

Borstbeeld van Johan van Welderen, heer van Ubbergen, Valburg en Oudendoorn, burgemeester van Tiel (1660-1724), Jan Baptist Xavery, 1728 (Foto: Rijksmuseum)

Terracotta ontwerp

Het Rijksmuseum bezit een bewaard gebleven terracotta model dat zou hebben gefungeerd als oorspronkelijk ontwerp. Het ontwerp geeft een leunend beeld weer van de overledene. Als deze schets inderdaad fungeerde als terracotta ontwerp voor het monument in Tiel, dan is Xavery behoorlijk van het oorspronkelijke ontwerp afgeweken op de tombe een buste te plaatsen. In theorie is dat mogelijk. De opdrachtgever kan na het tonen van het eerste ontwerp een voorkeur hebben uitgesproken voor een buste in plaats van een leunend beeld. Het terracotta model werd net als de buste in 1728 vervaardigd. De beeldhouwer kon het model

⁵ *Scholten, 1994, p. 110.*

⁶ *Leeuwenberg & Halsema-Kubes, 1973, p. 275.*

*Schets voor een Wandgraf, Jan Baptist Xavery, 1728. Beeld op graf.
(Foto: Rijksmuseum)*

ook als toonmodel op de plank hebben staan. Het model kan, maar hoeft dus niet noodzakelijkerwijs verband te houden met het grafmonument in Tiel.

Foutieve berichtgevingen

Over de ontstaansgeschiedenis van het door Xavery vervaardigde grafmonument in Tiel is niets bekend. Wel weten we dat Johan van Welderen goede relaties onderhield met de Oranjes en zij wisten de beeldhouwer goed te vinden. In de literatuur worden beide grafmonumenten en hun makers regelmatig verwisseld. Dat resulteert in opmerkelijke foutieve berichtgevingen. In het Utrechts Nieuwsblad van 11 juli 1898 werd bijvoor-

beeld vermeld dat baron Stephanus van Welderen in 1707 overleed en dat zijn praalgraaf werd gemaakt 'door den beeldhouwer J.B. Xavery'. Steven van Welderen overleed niet in 1707, maar in 1709. Ook wordt in de literatuur gesuggereerd dat het epitaaf dat Jan Mast in 1709 voltooide mogelijk werd ontworpen door Xavery.⁷ De beeldhouwer Jan Baptist Xavery was toen nog maar twaalf (!) jaar oud.

⁷ www.tbvtiel.nl/wp-content/uploads/2017/11/beschrijving-Sint-Maartenskerk-wandeling-in-de-kerk-171103.pdf

Kwaliteitsverschillen

Het gelokaliseerde oeuvre van Jan Mast is, in tegenstelling tot het aanzienlijke oeuvre van Jan Baptist Xavery, erg beperkt. Het Centraal Museum bezit een beschilderd en verguld eikenhouten beeld van zijn hand met de voorstelling van Justitia.⁸ Het beeld werd gemaakt voor de grote schepenzaal in het oude stadhuis van Utrecht. In het Ambtmanshuis van Tiel, dat tegenwoordig fungeert als gemeentelijk bestuurscentrum, bevindt zich een schouw die aan Jan Mast wordt toegeschreven.⁹ Dit betreft een wit geschilderde eikenhouten schouw in Lodewijk XIV-stijl met een marmeren mantel.¹⁰ De schouw is voorzien van naakte putti en gedecoreerd met bloemenslingers. Een nader onderzoek ter plaatse kan waardevolle nieuwe inzichten verschaffen. In kwalitatief opzicht zijn verschillen waarneembaar tussen beide beeldhouwers. Xavery had, en dat is volkomen terecht, een hogere reputatie dan zijn Utrechtse collega. Om die reden is het te betreuren dat Xavery's werk in Tiel grotendeels verloren is gegaan.

Noviteit

Een opmerkelijk detail is dat beide grafmonumenten in Tiel waren voorzien van gebeeldhouwde portretten. Jan Mast deed dat in de vorm van een portretmedaillon en Jan Baptist Xavery koos voor een portretbuste. In de Noordelijke Nederlanden

was dat destijds een behoorlijke noviteit. Xavery's leermeester Michiel van der Voort heeft het borstbeeld eveneens verwerkt in grafmonumenten, dus mogelijk heeft hij gefungeerd als inspiratiebron. Portretbustes en -medaillons waren eveneens een onderdeel van grafmonumenten van de beeldhouwers Jan Pieter van Bauscheit de Oude en de Jonge, Johannes Blommendael en Rombout Verhulst. Een andere mogelijke inspiratiebron is Daniël Marot. Op zijn ontwerptekeningen komen we namelijk ook grafmonumenten tegen die zijn voorzien van een buste. Ten slotte kunnen Mast en Xavery inspiratie hebben geput uit Italiaanse voorbeelden. Italië kent namelijk een traditie van portretten die zijn verwerkt in grafmonumenten.

Funerair oeuvre

Jan Baptist Xavery heeft verschillende grafmonumenten vervaardigd. Het grafmonument in Tiel werd in 1728 vervaardigd en is het vroegst gedateerde funeraire beeldhouwwerk van Jan Baptist Xavery. Daarna volgen grafmonumenten van zijn hand in Heusden (1731), Stralsund (1732), Linnich (1734), Dongjum (1737), Leiden (1741) en Boxmeer (1741). Bij de grafmonumenten in Heusden en Stralsund zijn de overledenen weergegeven als rustende ligfiguren ('gisants au vif'). Bij de grafmonumenten in Linnich en Dongjum heeft Xavery, in lijn met zijn project in Tiel, borstbeelden geïntegreerd. Bij het wandgraf dat hij in Boxmeer vervaardigde neemt een treurende putto een centrale plaats in.

⁸ *Klinckaert, 1997, pp. 593-594.*

⁹ *Met dank aan Peter Schipper die mij hierop heeft geattendeerd.*

¹⁰ *Vermeulen, 1975, p. 394.*

Artistieke ontwikkeling

Wanneer we het grafmonument in Dongjum vergelijken met Xavery's werk in Tiel dan is een duidelijke artistieke ontwikkeling in Xavery's portretkunst zichtbaar. Bij de buste van Johan van Welderen is de pruik minder verfijnd uitgevoerd dan de pruik van Sicco van Goslinga wiens portret in de kerk van Dongjum is vereeuwigd. Bij de pruik van Johan van Welderen domineren de 'boorgaten' en worden de mogelijkheden van licht-schaduw effecten minder optimaal benut dan bij de buste in Dongjum. Datzelfde geldt voor de mantels. De mantel van Johan van Welderen heeft minder plooiwal en daarmee ook minder licht-schaduw effecten dan de mantel die Sicco van Goslinga draagt. Deze mantel is veel sierlijker gedrapeerd en onttrekt de wit-marmeren sokkel geheel aan het zicht.¹¹ Laatstgenoemde buste heeft een veel dynamischer uitstraling dan het borstbeeld dat Xavery negen jaar eerder vervaardigde.

Restauratie en hereniging

Het religieus gebruik van kerkgebouwen neemt af. Het voortbestaan van veel kerkgebouwen staat als gevolg daarvan onder druk. Tegen die achtergrond heeft de rijks-overheid in samenwerking met maatschappelijke partners het Programma Toekomst Religieus Erfgoed opgesteld.¹² Het doel daarvan is om een duurzaam toekomstperspectief te ontwikkelen voor het religieus erfgoed in Nederland. Deze problematiek is ook aan de orde in Tiel. Daar is namelijk

sprake van een actuele discussie over de toekomst van de Sint Maartenskerk.¹³ Bij deze discussie is het raadzaam om het bijzondere funeraire erfgoed in deze kerk voor het voetlicht te brengen. Misschien kan in de kerk een keer een expositie worden gewijd aan de beeldhouwkunst van Xavery en zijn tijdgenoten? De marmeren portretten van beide broers Van Welderen kunnen in dat kader al dan niet kortstondig 'herenigd' worden. Een zorgvuldige en reversibele restauratie zou een mooi gebaar zijn, zodat de geschonden waardigheid van de 'afgedankte' Tielse burgemeester weer in ere kan worden hersteld. De benodigde financiële middelen zouden mogelijk via crowdfunding bijeengebracht kunnen worden. De voltooiing van de restauratie kan een mooie aanleiding zijn om het borstbeeld van Johan van Welderen als bruikleen in de kerk te herplaatsen. Een marmeren portret dat fungeerde als onderdeel van een grafmonument hoort eigenlijk niet thuis in een donker depot van een museum. Het getuigt van weinig historisch en cultureel besef dat deze buste in het verleden werd afgestaan aan het Rijksmuseum. Onbekend maakt onbemind.

Inspiratiebronnen

Het vinden van een nieuwe bestemming van kerken is doorgaans geen gemakkelijke opgave. Deze gebouwen hebben ongebruikelijke afmetingen en vaak is de lichtinval niet optimaal. Desondanks zijn er genoeg voorbeelden in Nederland die mogelijk

¹¹ De Kool, 2018, p. 25.

¹² www.toekomstreligieuserfgoed.nl

¹³ www.gelderlander.nl/tiel/gouden-idee-gezocht-om-de-sint-maartenskerk-te-redden-ae826887/

Grafmonument in Dongjum door Jan Baptist Xavery. (foto: Dennis de Kool)

kunnen dienen als inspiratiebronnen. De voormalige Sint Joriskerk in het Friese dorp Dedgum kreeg een nieuwe bestemming als multifunctioneel centrum.¹⁴ De Jacobuskerk in Schipluiden kreeg een nieuwe bestemming als spiritueel centrum.¹⁵ De voormalige Adrianskerk in Esbeek werd verbouwd tot een school.¹⁶ In de voormalige Broederenkerk in Zutphen werd een bibliotheek gevestigd.¹⁷ De voormalige Petruskerk in Vught functioneert sinds 2018 als ontmoetingscentrum met voorzieningen als een bibliotheek, een cursuscentrum, een museum en een winkel.¹⁸ Sculpturen komen in kerken doorgaans goed tot hun recht. In de voormalige Johannes Vianneykerk in Deventer is sinds 2016 een boeddhabeeldenhandel gevestigd.¹⁹ In Berlijn heeft de voormalige Friedrichswerdersche Kirche jarenlang gefunctioneerd als Schinkelmuseum, waarin beeldhouwwerken werden getoond. In 2012 werd dit museum als gevolg van bouw schade gesloten voor het publiek.²⁰ Wanneer we ons bedenken dat veel (religieuze) sculpturen een anoniem bestaan in depots leiden, zou een museale herbestemming een wenkend perspectief kunnen zijn.

Geraadpleegde bronnen en literatuur

- Coppée, C. (2006) "Jan Mast, een Utrechtse beeldhouwer van grafmonumenten in de achttiende eeuw" in: Bulletin KNOB, Jaargang 105, Nummer 5, pp. 172-192.
- Klinckaert, J. (1997) Beeldhouwkunst tot 1850. De verzamelingen van het Centraal Museum Utrecht, Centraal Museum, Utrecht.
- Kool, D. de (2018) "Een terracotta portret van Sicco van Goslinga door Jan Baptist Xavery" in: Alde Fryske Tsjerken, nummer 19, pp. 22-26.
- Kool, D. de (2016) "Apollo van Zijdebalen" in: Oud-Utrecht 89(4), 132-34.
- Leeuwenberg, J. en W. Halsema-Kubes (1973) Beeldhouwkunst in het Rijksmuseum, Rijksmuseum/Staatsuitgeverij: Amsterdam/'s-Gravenhage.
- Loeff, K. (2019) "Opstellen van kerkenvisies van onderop stimuleren. Heemschut zet in op draagvlak en samenwerking": in: Heemschut, jaargang 96, februari, pp. 11-13.
- Muller, S. (1912) Zijdebalen, A. Oosthoek: Utrecht.
- Munnig Schmidt, E. (2007) Jaarboekje Niftarlake, Oudheidkundig Genootschap Niftarlake.
- Ozinga, M.D. (1938) Daniël Marot: de schepper van den Hollandschen Lodewijk XIV-stijl, Amsterdam: H.J. Paris.
- Scholten, F. (1994) 'Het portret van Don Luis da Cunha door Jan Baptist Xavery (1737)', in: Bulletin van het Rijksmuseum, Jaargang 42, Nummer 2, pp. 107-119.
- Vermeulen, F.A.J. (1975) De Bommeler- en de Tielerswaard, Gijsbers & Van Loon: Arnhem, digitaal geraadpleegd via; www.dbnl.org/tekst/verm-127bomm02_01/verm127bomm02_01_0002.php

¹⁴ www.trouw.nl/religie-filosofie/in-friesland-blijft-de-kerk-als-atelier-theater-museum-of-dorpshuis-het-hart-van-het-dorp~b8690c6a/

¹⁵ www.trouw.nl/religie-filosofie/ook-zonder-religie-blijft-de-kerk-een-baken-als-meditatiecentrum-bijvoorbeeld~b9c7b8bb/

¹⁶ www.bd.nl/tilburg-e-o/tot-school-verbouwde-adrianuskerk-in-esbeek-opgeleverd-kinderen-moeten-nog-maandje-geduld-hebben~ac60b244/

¹⁷ Loeff, 2019, p. 13.

¹⁸ www.depetrus.nl/

¹⁹ www.trouw.nl/religie-filosofie/jezus-en-boeddha-samen-in-de-kerk~b5dbc913/

²⁰ www.smb.museum/museen-und-einrichtungen/friedrichswerdersche-kerche/ueber-uns/profil.html

Wim Veerman

R. Kok en E. Somers, *De Jodenvervolging in foto's. Nederland 1940-1945*. Zwolle 2019. ISBN 978 94 62583 15 3. Literatuurlijst en chronologie. 304 pagina's en bijna evenveel foto's. € 29,95.

Het is een boek vol met 'aangrijpende beelden' met betrekking tot de Jodenvervolging in Nederland. Kort na de inval der Duitsers werden al anti-Joodse maatregelen ingevoerd, maar als men de foto's bekijkt zien die er, zeker vanaf de beginjaren, niet afschrikwekkend uit. Dan moet men echter wel bedenken dat die, voor zover ze door particulieren gemaakt zijn, over mensen gaan die kort daarna werden vermoord. Dat waren de afgebeelde personen zich veelal niet bewust. Maar wij weten in onze tijd wel beter. Bedenk daarbij dat het vaak foto's zijn die toevallig nog bewaard zijn, nadat de woningen van de Joden waren geplunderd en alle persoonlijke zaken gewoon weggegooid zullen zijn. Een drietal foto's hebben een band met het rivierengebied. Het betreft foto's uit Tiel, Zoelen en Culemborg. Het meest zeggend èn aangrijpend is de foto van een klas met 22 schoolkinderen uit Deventer, waarvan er slecht één de oorlog overleefde. Tot en met 6 oktober is er een gelijknamige tentoonstelling van de foto's in het Nationaal Holocaust Museum in Amsterdam.

R. Arendsen en D.J. Oreel, *Ridders van Gelre. Ons verloren hertogdom. Geschiedenis van Gelderland*. [Zutphen] 2019. Stripboek. 48 pagina's. ISBN 978 90 82946 90 1. € 9,95.

Een kleurig stripboek voor jong en oud. Ridder René Arendsen heeft, voortreffelijk verbeeld door striptekenaar Oreel, de geschiedenis van Gelderland als stripverhaal samengesteld. Samen met mede-ridder Bas Steman, beiden zeer herkenbaar getekend, gaan ze als jonge jongens met een vriendinnetje Bibi, met grote stappen door de Gelderse geschiedenis. Daarbij worden ze geholpen door de geest van Karel van Egmond, Hertog van Gelre. Alle belangrijke veldslagen met betrekking tot Gelre komen voorbij, waarin dan duidelijk wordt dat het hertogdom in de loop der eeuwen eigenlijk steeds kleiner werd, tot het zijn huidige omvang kreeg. Maar de beide ridders hopen toch dat eens het nu Duitse deel Gelre, weer met het Hollandse Gelderland herenigd zal worden. Zij stellen echter ook dat weliswaar het grote hertogdom is verdwenen, maar dat Gelderland wel de mooiste geschiedenis van Europa heeft! Het is de auteurs gelukt op een leuke manier die Gelderse geschiedenis toegankelijker te maken. En... Flipje uit Tiel komt er ook in voor. U moet zelf maar speuren op welke bladzijde!

J. van Doesburg, Het Hiense Huis Den Esch. Hien/Dodewaard 2018. ISBN 978 90 800 52 72 7. Geïllustreerd, literatuurlijst, bronnenopgave en persoonsnamenregister. 128 pagina's. € 9,95.

Het komt dus nog steeds voor, liefde op het eerste gezicht, maar dan voor een huis. Want dat overkwam de auteur met zijn vrouw, toen ze in 1973 bij een ritje door de Betuwe de verwaarloosde voormalige burgemeesterswoning Den Esch te Hien ontdekten. In zestien hoofdstukken beschrijft de auteur de geschiedenis van het huis en haar bewoners. Daarvoor was uitgebreid archief- en literatuuronderzoek nodig. Het huidige pand werd door de toenmalige bewoners in 1840 herbouwd, maar de geschiedenis van Den Esch en haar bewoners gaat terug tot in de zestiende eeuw. De diverse families die het bewoond hebben komen aan de orde als de Van Haefkens, Hackforts, Taats en Gouda Quint. Tenslotte geeft de auteur in een laatste hoofdstuk aan wat de renovatiewerkzaamheden inhielden en dat die nog lang niet gereed zijn. Al met al een leuk boekje over een pand waar men verliefd op kan worden! Een voorbeeld om dat ook voor andere panden in het rivierengebied te doen. Eén minpuntje. Het boekje is gelumbeckt, waardoor de bladzijden snel loslaten, maar dat doet niets af aan de inhoud!

G. Buijs, M. Buijs en P. van der Schaaf, 'Stolpersteine'. De blijvende herinnering aan Joods Tiel. Brochure. Illustraties. Verklarende lijst van begrippen. 43 pagina's. Gratis te verkrijgen bij het Streekmuseum en het Regionaal Archief Rivierenland. Meer info: info@ternavolgingtiel.nl

De brochure is een verbeterde uitgave van een eerder vervaardigde lesbrief voor de hoogste klassen van het basisonderwijs. Na een inleiding over de massamoord op de Joden tijdens de Tweede Wereldoorlog, volgt een beknopt verhaal over de Joden in Nederland tot 1796. Daarna wordt meer uitgebreid ingegaan op de aanwezigheid in Rivierenland en Tiel vanaf 1495 tot het begin van de oorlog in 1940. Een chronologisch overzicht hoe de vervolging systematisch werd opgebouwd, wordt gevolgd door persoonlijke verhalen en een beschrijving van de in de stad aanwezige monumenten ter herinnering aan de Joodse vermoorde bewoners. De brochure wordt afgesloten met een lijst van de aan Tielse Joodse families gewijde Stolpersteine en de locaties waar die zijn aangebracht. De Joodse begraafplaats en het Joodse erfgoed in het Flipje en Streekmuseum Tiel sluiten de informatieve brochure af. Het is een lovenswaardig initiatief van de Stichting Ter Navolging Tiel en niet alleen een goede bijdrage aan lesmateriaal voor de jeugd maar, naar mijn mening, ook voor volwassenen om dit stuk tragische geschiedenis niet te vergeten!

Regionaal Archief Rivierenland

Sylvia Dumont

Archieven voormalige gemeente Lingewaal overgebracht naar RAR

De gemeentelijke herindeling van de gemeenten Lingewaal, Neerijnen en Geldermalsen tot de nieuwe gemeente West Betuwe heeft tot gevolg gehad dat de archieven van de voormalige gemeente Lingewaal, die bij het stadsarchief Gorinchem waren, zijn overgebracht naar het RAR. Ze zijn op onze website te doorzoeken op Asperen, Dalem, Herwijnen, Heukelum, Spijk of Vuren. Bij de meeste archieven is de inventaris via een PDF-bestand doorzoekbaar. Via het overzicht genealogische bronnen ziet u welke bevolkingsregisters, akten van de Burgerlijke Stand en doop-, trouw- en begraafboeken er van de plaatsen zijn. Deze kunt u op de studiezaal aanvragen en inzien. De bijlagen bij de huwelijksakten van Dalem, Vuren en Spijk zijn al op naam op de website te doorzoeken. In een later stadium zullen de genealogische bronnen gedigitaliseerd op onze site te vinden zijn,

zoals dit ook al voor de andere kernen van ons werkgebied het geval is. Vrijwilligers staan al klaar om de gedigitaliseerde genealogische bronnen te indexeren!

Chassécollectie Tiel digitaal

Op 2 mei 2019 was het 170 jaar geleden dat generaal David Hendrik baron Chassé (1765-1849) overleed. Chassé werd geboren te Tiel op 18 maart 1765. In 1954 kocht de gemeente Tiel een grote collectie archivalia en documentatie aan over Chassé en het beleg van Antwerpen, over de periode 1830-1835, waaronder zo'n 400 prenten. De collectie kreeg toegangsnummer 1398. De prenten zijn onlangs gedigitaliseerd en aan de ontsluiting van de andere stukken wordt nu gewerkt. De documentatie bevat veel bijzondere drukwerken uit die jaren met beschrijvingen van de 'heldendaden' van Chassé en liederen met ronkende teksten over zijn optreden. Het RAR verwacht dat deze zomer de Chassé-

collectie digitaal op de website is in te zien.

Betuws(ch) Tuinbouwblad digitaal beschikbaar

Het RAR heeft dankzij een ruimhartige bijdrage van € 2.800 van de Henriëtta Stichting ruim 6.500 pagina's van Het Betuws(ch) Tuinbouwblad gedigitaliseerd. Hiermee is een belangrijke bron voor de geschiedenis van de tuinbouw in het rivierengebied online beschikbaar gekomen. Het blad kwam uit van 1941 tot 1971 en ging over de tuinbouw in het rivierengebied. Het werd oorspronkelijk uitgegeven door de Vereniging van Oudleerlingen van de fruitteeltschool in Geldermalsen. De artikelen in het blad gingen over de grote (technologische) veranderingen die in die jaren plaatsvonden in deze sector. Nieuwe teelttechnieken, de komst van allerlei machines, ruilverkavelingen, nieuwe kennis van plantenkunde etc. veranderden de tuinbouw in deze periode enorm.

Flipje en Streekmuseum Tiel

Lisette le Blanc, conservator

Flipje van gips

Wie kent hem niet, Flipje uit Tiel. Heel wat generaties zijn er mee opgegroeid. Het is alweer een tijdje geleden dat een mapje met documenten werd afgegeven in het museum. Erna de Graaf-van Aanholt schreef een aardige mail over deze documentatie die ze naar het museum had gebracht als een hommage aan haar vader C.W. van Aanholt (1920-2010) uit Lochem. Hij was de maker van de gipsen Flipjes. Nadat haar vader eerst als leerling huisschilder gewerkt had, ging hij na de oorlog in dienst van een fabriek waar etalagepoppen gemaakt werden. In 1952 richtte hij zijn eigen werkplaats Phoenix in Lochem op om etalagepoppen te maken. Dat was met succes. Hij had maar liefst zeven medewerkers in dienst. Erna, geboren in 1948, herinnert het zich allemaal goed. Als ze van school thuis kwam stond er een hele rij Flipjes klaar voor verzending. Soms kwam Van Gend en Loos met een omgevallen Flip, die gerestau-

reerd moest worden. Het maken van een pop is geen gemakkelijke zaak. Het gaat om 3 fasen. Eerst wordt een tekening gemaakt. Dan een model in klei, de basis voor de productie. Dan komt er een gipsvorm die heel precies moet zijn.

De gipsvorm is direct het uitgangspunt. Vanuit deze vorm wordt de productie gemaakt. En als de figuur klaar is worden er wimpers, lippen en ogen geschilderd en krijgen de wangen blosjes. Soms bracht het gezin Van Aanholt een Flipje weg bij wijze van uitstapje. Mijn vader was een bescheiden man, zoals een van de krantenstukjes ook omschrijft. Hij heeft nooit rondgebazuind dat hij de maker was van de Flipjes.

Toen ik het huis van mijn ouders opruimde, na het overlijden van mijn moeder in 2012, vond ik de al die jaren door hen bewaarde documentatie. Dit is toch wel het bewijs dat Flipjen na aan het hart lag.

Voor mij voelt het als een postuum eerbetoon om dit nu overgedragen te hebben, aldus Erna de Graaff-van Aanholt.

Ook in het buitenland maakte Van Aanholt grote indruk.

VAN BOERENKNECHT TOT PRESIDENT

Een reis van de Linge naar de Hudson

Geschreven door J.A. de Boer

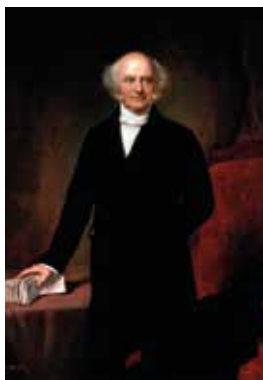
Het verhaal gaat over een economisch vluchteling die het Graafschap Buren in 1631 verlaat en zich in Amerika op een landbouwkolonie vestigt. Deze man, Cornelis Maessen werd de stamvader van de Van Buren familie in Amerika, waarbij de zesde generatie een president voortbracht. Martin van Buren uit Kinderhook aan de Hudson werd de achtste president (1837) van de Verenigde Staten. Het verhaal gaat specifiek in op de omstandigheden waaronder de hoofdpersonen Maessen en Van Buren opgroeien, hoe zij hun bestaan opbouwen en wat zij bereiken.

“Hoe is het mogelijk nadat een boerenknecht zich als economisch vluchteling vestigt in een onontgonnen gebied, twee eeuwen later een nazaat van hem beëdigd wordt als president?”

Het antwoord op deze vraag leest u in het boek ‘Van boerenknecht tot president’.

De tekst kent een rode draad (need to know) en tekstkaders (nice to know) met interessante wetenswaardigheden en origineel beeldmateriaal.

De verhouding tekst en beeld maakt het geheel tot een prettig leesbaar boek. Een hardbound uitgave (220 x 280 centimeter), geheel in full color.

Bestelprocedure

Om in aanmerking te komen voor de **korting**, dient u het boek **vóór 1 oktober 2019** te bestellen via penningmeester@oudheidkamer-tiel.nl.

Het boek wordt voor u gereserveerd als het bedrag van € 24,95 is bijgeschreven op rekeningnummer: NL95.1NGB.0004.2400.23 t.n.v. Vereniging Oudheidkamer Tiel e.o. onder vermelding van: Van boerenknecht tot president.

Het is ook mogelijk het door u gereserveerde boek op te laten sturen, hieraan zijn dan wel verzendkosten verbonden.

Lezersaanbieding:
van € 29,95 voor € 24,95

Vereniging Oudheidkamer Tiel en Omstreken

De Nieuwe Kroniek is een uitgave van de Vereniging Oudheidkamer Tiel en Omstreken. De Oudheidkamer is opgericht in 1901 en houdt zich bezig met het verleden van Tiel en het Rivierenland en de relatie daarvan met het heden. De vereniging deelt haar kennis over het cultureel erfgoed van stad en regio met beleidsmakers en andere belanghebbenden en volgt kritisch ontwikkelingen die het erfgoed kunnen aantasten. De vereniging stimuleert initiatieven die het aandachtsterrein van de vereniging raken. De programmacommissie biedt de leden van de vereniging ieder jaar een uitgebreid lezingen- en excursieprogramma. Naast stad- en streekgebonden onderwerpen krijgen ook meer algemene onderwerpen op cultuurhistorisch gebied aandacht.

De vereniging kent de volgende werkgroepen:

ARCHEOLOGISCHE WERKGROEP BATO

Waakt over de bodemschatten en zorgt voor het documenteren en toegankelijk maken van waardevolle bodemschatten.
Contact: Willem Spekking.
E: willem.spekking@wur.nl

HISTORISCHE WERKGROEP TIEL

Verzorgt publicaties over streekgebonden historische onderwerpen en legt het heden en verleden vast in beeld en geluid.
Contact: Beatrijs van Dijk
E: bvdijk@rarivierenland.nl

COMMISSIE ERFGOED

Waakt over de talrijke monumenten en ander cultureel erfgoed in Tiel en de regio.
Vacant

PROGRAMMACOMMISSIE

Stelt het Jaarprogramma van de vereniging samen.
Contact: Anne-Marie Daalderop
E: a.daalderop1@kpnplanet.nl

Vanaf nu wordt De Nieuwe Kroniek geseald in recyclebare folie gemaakt van 100% suikerriet.

Coverbeeld: Klein Amsterdam in maart 1959.
(Foto: RAR)

BESTUUR

Contactadres bestuur
M.J. (Martin) van der Mark, *voorzitter*
E.J.Th.A.M.A. (Emile) Smit, *secretaris*
J.C. (Hans) Oosterman, *penningmeester*
A.A. (Toine) Bäcker
Mevr. M.M. (Ria) Kragten-van der Mark
Mevr. M.A.M. (Ans) van den Meijdenberg
P.R.M. (Paul) van der Ven
E: secretaris@oudheidkamer-tiel.nl
Het lidmaatschap voor het kalenderjaar 2019 van de Oudheidkamer Tiel bedraagt € 20,-.
Te voldoen op: NL95INGB0004240023

Uitgebreide informatie over de vereniging, de werkgroepen, het jaarprogramma, de uitgegeven en nog voorradige boeken, de eerder verschenen nummers van de Nieuwe Kroniek en nog veel meer vindt u op de website van de vereniging: www.oudheidkamer-tiel.nl

WEBBOUWER EN WEBMASTER

Contact: Dick Buijs
E: dick@oudheidkamer-tiel.nl

REDACTIE DE NIEUWE KRONIEK

Ria Kragten, Pierre van der Schaaf,
Peter Schipper en Wim Veerman.
Contact: nieuwekroniek@oudheidkamer-tiel.nl

Realisatie: emjee | grafische vormgeving, Varik

Leden van de Oudheidkamer ontvangen de Nieuwe Kroniek gratis. Losse nummers zijn verkrijgbaar bij boekhandel Arentsen.

De redactie heeft getracht de rechten betreffende foto's, afbeeldingen, teksten e.d. van derden, gebruikt in De Nieuwe Kroniek, te achterhalen. Indien personen of instanties van mening zijn dat hun rechten niet voldoende zijn gerespecteerd, dan kunnen zij daarover contact opnemen met de redactie.

Meningen of feiten, weergegeven in de bijdragen aan dit blad vallen onder de verantwoordelijkheid van de betreffende auteur. Redactie en uitgever zijn hiervoor niet aansprakelijk.

Vereniging Oudheidkamer Tiel en Omstreken

JANI ERASMI
ORATIO
 PANEGYRICA,
 DE
 Inſtaurata Bibliotheca Tielana, ha-
 bita Tielæ, poſtridie Ca-
 lend. Januar. Anno
 M. DC. XXXV.

